

ADU

Nr. 45.

10. November 1923

DAAMIDE TUALETTIDE SPETSIAAL-ÄRI
J. S A A R

Tallinnas, Narva mnt. 19 ja Kuninga t. 2 (Harju tän. nurgal).

Pakub austatud daamidele kõige suuremas valikus elegantsemaid viimaste Pariisi modellide järgi valmistatud õhtu- ja balli-tualette, siidi ja villaseid kleite, pluuse, kuubesid, pesu j. n. e. valmis ja

tehakse tellimiste järgi.

Töö osavate meistrite järelvalvel kiire ja korralik.

Hinnad väljaspool võistlust.

Tallinna Eesti Kirjastus-Uhisus
«PÄEVALEHT»

Kõige suurem graafikatööstus Eestis

Kõige uuemate võimalusega sisseseatud

trükkida

Kõige suuremad ja täielikumad rotatsioonmasinad, kiirpressid ja ladumasinad. Kõige miimekesisem trükitähtede valik j. n. e. j. n. e.

Litograafia

Offsettrükk

Kõige täielikum, moodsaate abinõudega töötav

tsinkograafia

valmistab võrdlemata hästi, kõige kiiremini ja korralikult kõiksugu graafilisi töid ja võib sellel alal oma täiesti uue sisseade tõttu paremate väljamaa sellekohaste ettevõtetele -- iulgesti võistelda --

**Töö kõige kiirem ja korralikum!!!
!!! Hinnad kõige mõõdukamad !!!**

**KIRJANDUSE,
KUNSTI JA
KULTUURI
AJAKIRI**

**TOIMETAJA
ED. HUBEL
VÄLJAANDJA
TALL. EESTI
KIRJ.-ÜHISUS**

ILMUB IGA NÄDAL

I AASTAKÄIK

TOIMETUS JA TALITUS TALLINNAS, PIKK TÄNAV 2

TOIMETAJA KÕNETUNNID ÄRIPÄEVIL 1-2

VIIS AASTAT.

Neil päevil möödub viis aastat, kui Eesti vabariik kestvat iseseisvat elu algas. Neil päevil möödub ka viis aastat, kui ilmasõda Läänes lõppes. Liitlased olid sakslaste üle täieliku võidu saanud, Saksa võim oli lõpulikult murtud, ja selle tagajärjel vabanesime meie okkupatsioonist, rõhumisest, mis meile mitmeti läinud aastasaja esimest poolt meele tuletas.

Need, kes meie üle 1918. a. valitsema pääsesid, ei olnud ajaloost midagi õppinud. Meid tõrjuti kõrvale, suruti maha, tehti sõnatuks, eestkostetavaks „alamaks rahvaks“. Mis siinsed sakslased tegid ja kavatsesid, see kiideti Berliinis heaks. Võis ilmasõja sündmusi ja käiku tähelepanemata ette kuulutada, et sarnane sõge poliitika varem või hiljem katastroofini viib. Berliinis peeti ikka veel Bismarcki juhtsõnast kinni: „vere ja rauaga“. Vere ja raua, s. o. mõõga abil taheti Saksa riik suureks teha, taheti tema piirid Soome lahest Mustamereni ja Atlandi ookeanini laiendada. Vägivallaga pidi see sündima. Ja pärast Venemaa kokkulangemist, pärast sakslaste suuri võite Lääne sõjaväljal, 1918. a. kevadel, näis see täide minemas olevat. Nõdrausulised Eestis hakkasid kompromisside peale mõtlema, saagihimulised sõitsid Saksamaale, Eestit kui „kallist pärlit“ Preisi kroonile lubamas.

Siis aga näitas sündmuste käik, et Saksa jumal, mille kehastuseks neil mõõga peale toetaja Bismarck, ei ole mitte veel kõige vägevam jumal.

Eesti on viie aasta jooksul tõestada suutnud, et ta eestkostetav rahvas ei tarvitse olla, et ta iseseisvalt oma elu suudab elada ja oma elu juhtida, kui seda aga välised, suuremad võimud ei takista.

Eesti sakslased on aga selle aja kestel näidanud, et ka viimaste aastate sündmused neile midagi ei ole õpetanud, et nad on jäänud nendeks, missugustena nad endid läinud aastasajal ja okkupatsiooniajal näitasid. Ainult võimalus puudub neil oma jätmatud unenägusid teostada.

Ka „riigisakslased“ on viie aasta kestel näidanud, et nad 1918. a. liüüasaamisest absoluutselt midagi ei ole õppinud. Sest passiivne vastupanek Ruhris ei olnud muud midagi, kui sõja kordamine, ainult teiste abinõudega. Praeguse äärmuse viletsuse põhjuseks on see „passiivne sõda“.

Aga ka see uus löök ei ole Saksamaa praegustele juhtidele ega ka rahvale midagi õpetanud, nagu see kantsler Stresemanni viimase kõne puhul Rheinimaal avalikuks tuli. Kantsler nimetas Prantsusmaad a i n u k e s e k s süüdlaseks praeguses Saksamaa viletsuses ja Saksa rahvas usub seda pimedast peast, nagu sealset ajakirjandusest näha.

Hiljuti ilmunud, nagu „Frankfurter Zeitung“ teatas, Saksamaal raamat, milles tõestada katsetavat, et kõigis sakslaste kaotustes ja liüüasaamistes nende idealism (!) ja kristlikkude põhimõtete järele käimine (!!) süüdi olla. Nimetatud leht kaldus ka sellele arvamisele. Kes aga sakslasi tundma õppinud, olgu poliitikas, olgu ärialal või mujal, see peab küll „kahtlustust“ idealismis ebaõigeaks pidama, samuti ka sooviavaldust üleauseks, et sakslased tegelikus elus e n a m juutide moraali järele käima peaksid.

Oleme sakslaste „idealismist“ viimase kümne aasta jooksul nii palju tõestusi saanud, et

enam tarvis pole. Tuletame ainult meele sõja algul Belgiasse tungimist ja kuulust „paberilipakat“, milleks Saksa rahva esitaja rahvusvahelisi lepinguid nimetas.

Umbes selles vaimus läks kogu sõja aeg. Raske on ette kujutada, mis Euroopast ja ta asumaist oleks saanud, kui see „idealistik“ rahvas oleks võitnud ja oma kristliku ilmavaate põhimõtetele teiste üle valitsema pääsenud.

Ajalugu on viimasel aastakümnel Eesti vastu

armulik olnud, on meid avitanud ida- ja läänepoolseid vaenlasi tagasi lüüa. Kõigist väärnähtustest hoolimata on Eesti riik paremini korraldatud ja juhitud, kui mitmed vana kultuuriga riigid. Oleme ära teeninud iseseisvuse ja rahuloldava hea käekäigu. Kultuuri poolest oleme taga Lääne-Euroopa rahvastest, ka sakslastest. Aga kui meie seda neilt ka omandame, siis hoidkem seda vaimu ja seda „idealismi“ omandamast, mida seal igal sammul näha.

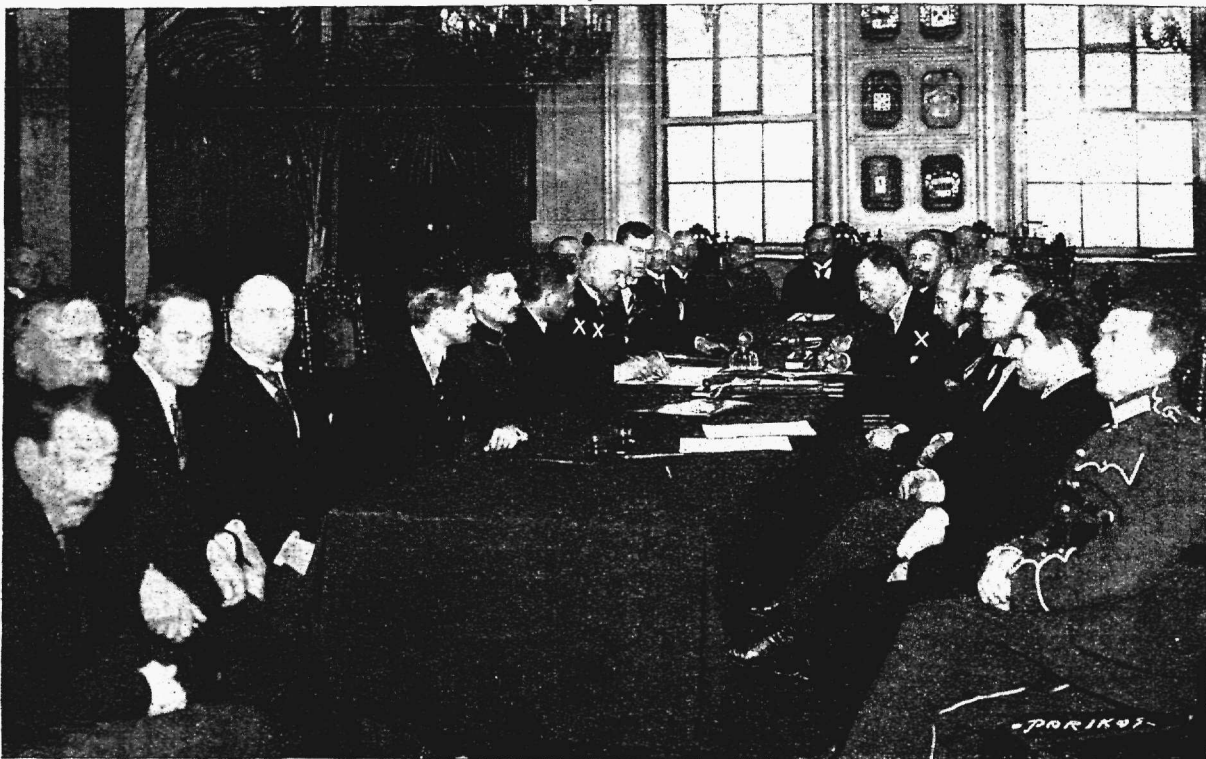

Foto Parikas.

Eesti-Läti konverentsi lõpuprotokollil allakirjutamine konverentsi lõpukoosolekul välisministeeriumis 1. novembril.

Läti pea- ja välismin. hr. Meierovicz (kuues paremal X) ja Eesti välismin. hr. Akel (pahemal XX) protokollil alla kirjutamas.

BÜRGERMEISTRI TALVEPALITU.

DAANI KIRJANIKU PEETER NANSENI JUTUKE.

Tõlkinud E. J.

Mõne aasta eest surnud bürgermeister Hols-ti paberites leidis pitseeritud ümbrik järgmise pealkirjaga: „Seesolev kirjutus peab peale minu surma Berlingskeni ajalehes või mõnes muus selleaegses ametlikus lehes Daani kuningriigis avaldatama.“

See kirjutus, mis, nii palju kui mina tean, veel Berlingskeni ajalehes ilmunud pole, käib nii:

„Ma soovin kohtutele, seadusteandjatele ja moralistidele õpetuseks — oma varguse ülles tunnistada, mille ma omal neljakümndal eluaastal toime panin, just aasta peale seda, kui Tema Majesteet mu armsasse Jüüti linnakesse bürgermeistriks oli nimetanud, kus ma hiljuti suurel osavõttel oma kahekümneviieaastast ametijuubelit pühitsesin.

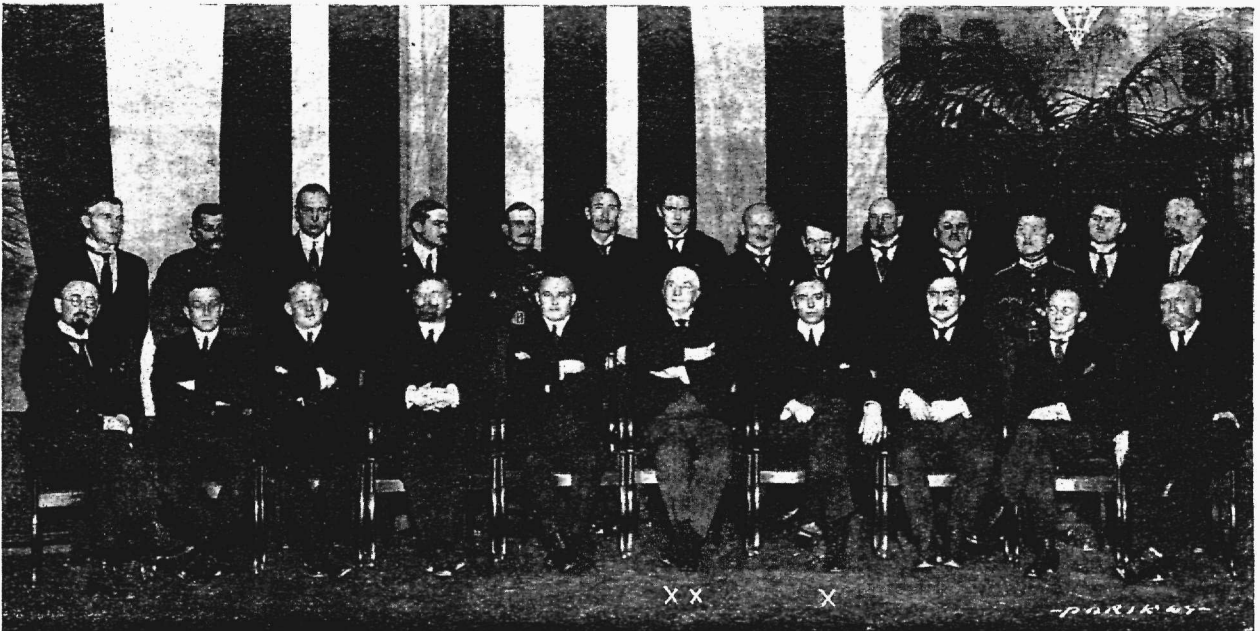
See oli ühel lõunasöögil maanõuniku, ammu

surnud kammerherra Lilje juures. Peale söömist mängisime kammerherra, parun Örnhielm, kreisiarst Colbein ja mina vhisti.

Meeleolu oli väga lõbus. Lauas oli palju joodud ja peale seda veel rohkem. Meie, kaardimängijad herrad, maitsesime eriti konjakit.

Kõige tugevamini nokastus Örnhielm. Ta istus seal ja kiitles kõikepidi kavaleerile ebasüüdsal viisil oma suurest hobusekauplemisest. Veel täna hommikul olevat ta kellegile

mis kummarduma, et raha üles võtta ja seda tema omanikule kätte anda. Äkki aga valdas mind vastupanematu himu raha omale jätta. Mul polnud muud kui mu palk. Sest oli küllalt, et vähegi muretut poissinehe-elu elada. Aga see oli siiski nõnda kasin, et väga täpselt arvama pidin, kui kõiki nõudmisi täita tahtsin, mis ametnikule mõningate esituskohustustega peale pandi. Peale selle olid mul veel õpeajast mõned võlad, — lühidalt, viiskümmend taalrit oli mulle

Hiljutise Eesti-Läti konverentsi liikmed.

Foto Parikas.

Läti pea- ja välisminister hr. Meierovicz (X), Eesti välisminister hr. Akel (X X).

tobedale maapapile kaks vana kronu niisuguse hinnaga kaela määrinud, mis vähemalt sada taalrit kõrgem, kui hobuste tõeline väärtus. Ta tõmbas pungisoleva rahatasku välja ja näitas meile uhkustades suurt paberrahapatakat, mille võrra ta vaest jumalameest oli kergendanud.

Nüüd istus parun seal, näris üht paksu havannasigaretti ning mängis valvurit.

Mina olin võrdlemisi kaine. Joonud olin küll tublisti ja ka veel nüüd maitsesin konjakit, kuid mu pea oli täiesti selge. Teadsin täpselt, mis ütlesin ja tegin.

Nüüd oli kord minu käes välja jääda; meie mängisime nimelt „ühe pimedaga“ — ja ma nihutasin oma tooli lauast pisut eemale. Samal hetkel langes mu pilk põrandale, ja ma nägin laua all viiekümnetaalrilise paberraha. Ma polnud silmapilkugi kahelnud, et parun selle kaotanud, kui ta oma rahatasku välja tõmbas.

Nüüd sündis minus järgmist: Olin juba val-

juba midagi. Mul sähvas mõte peast läbi, et selle summaga omale uue talvepalitu muretseda võiksin, mida mulle hädasti tarvis oli.

Kuid see polnud üksinda. Mind veetles veel mõnusustunne mõtte juures, et varas olen.

Ja valgukiirusel oli mu plaan valmis, mille jalamaid niisuguse külmaverelsusega toime saatsin, mis mu elavamalt huvitust äratas ja mu salajase uhkusega oma osavuse üle täitis.

Tehes, nagu seiraksin tähepanelikult kaardimängu, võtsin ma värske sigari, lõikasin selle otsa ära, lasin aga, nagu kogemata, oma noa kukkuda. See langes haruldaselt õnnelikult just paberraha kõrvale. Teised herrad olid liiasti mängu süvenenud ja niivõrd alkoholist uimastatud, et nad viisakust ei mõistnud üles näidata.

Vandega — mis pahameelt õnnetuse üle pidi kujutama — kummardusin, tegin, nagu sünnitaks mulle kukkunud asja kättesaamine raskust,

tarvitasin aga sealjuures aega, et kõige suurema rahuga paberraha ühte oma saapasääre toimetada. Hoolitsesin, et see küllalt sügavale läks ja mu püksid peale seda operatsiooni jälle korda olid seatud.

Selle peale — kõik see kestis ainult mõne silmapilgu — ajasin end sügava ohkega püsti, asetusin väsinult toolile, süütasin sigari põlema ning tossutasin mugavalt edasi, kusjuures ma uuesti mängu alustasin ja nokastunud parunile kõiksugu teravusi ütlesin.

Järgnes põnev silmapilk, kus arveid hakati õiendama. Parun oli kümme või kaksteist taalrit kaotanud. Ta tõmbas oma rahatasku välja, et seda ära maksa. Ta viskas rahad laiali ja hakkas neis tuhnima. „See saatana miljonäär!“ ütlesin naerdes, „seda oleksime pidanud tugevamini kitkuma.“ Samal silmapilgul võtsin oma klaasi ning jõin kreisiarsti terviseks, kusjuures teda palusin ennast tema abikaasale tutvustada.

Kuna ma veel klaasi suu juures hoidsin, kuulsin paruni ütlevat: „Kuradi päralt! Mul puudub viiskümmend taalrit!“

Tühjendasin rahulikult klaasi, siis ütlesin: „Noh parun, teie olete ennast ise vist halvemaks teinud, kui tõepoolest olete. Te olete pappi ainult viiekümne taalriga petnud. Või avaldab maanõuniku konjak teie peale vastast mõju, kui meie kõikide peale. Meie näeme nüüd kahekordselt — näiteks näite teie mulle kahekordselt nii viinastanud olevat, kui te tõepoolest olete — kuna teie ainult pool kõigest näite nägevat.“

Mu mitte väga peenel naljal oli ka paruni juures õnne. Kuid mõne aja pärast, kui ta veel kord oma raha oli läbi lehitsenud, ütles ta: „Ei, minu hinge õnnistuse juures, mul puudub viiskümmend taalrit! Herra kammerherra, tehke mulle seda meelehead ja lugege ise kord üle. Mul oli, kui võõrastemajast välja tulin, kaheksa viiekümnetaalrilist ja sadaviiskümmend taalrit viietaalrilistes paberrahades. Ja nüüd on mul ainult seitse viiekümnetaalrilist.“

Mänguseltsiliste üldise nalja saatel võttis maanõunik rahapataka ja hakkas lugema.

Minu sõber, kreisiarst, võib, kui ta veel elab, selle jubeda vaikuse tunnistajaks olla, mis tekkis, kui maanõunik seletas: „Ei, siin on ainult seitse viiekümnetaalrilist paberraha,“ ja parun tema tõsise küsimise peale: „Olete siis ka üsna kindel, et rohkem peab olema?“ vastas: „Nii joobnud kui ma ka ei ole, aga Jumala nimel, kes elab kõrgel taevas, mul oli kaheksa viiekümnetaalrilist, kui võõrastemajast lahkusin. Ma lugesin nad just enne seda üle, kui siia tulin.“

Saabus piinlik vaheaeg. Siis ütles maanõu-

nik. „Mul on väga kahju, parun, aga kui raha seal oli, siis peab ta ka seal olema!“

Mulle tuleb meele, et mul vilkeks teatud kaastunnet oli — mitte paruni, vaid peene, armastusväärse maanõuniku vastu, kellel nähtavasti väga piinlik oli, et sellesarnast tema korrektse majas juhtuda võis — ja mul juba keele peal seisis kogu seda juhtumist oma poolt naljaks seletada ja kadunud raha välja tuua. Kuid ma vaikisin. Osalt, et seda raha heameelega omale tahtsin jätta, osalt et enese jällegi sellest kurjategija pikantsest veetlusest tundsin läbistuvat, eriti pikantsest, sest et ma süüdlane ja õiguse kaitsja ühes isikus olin.

Nüüd algas palavikusarnane raha otsimine, ja küsimised ning arvamised tulid läbisegi kuuldavale: „Olete teie ka päris kindel, parun, et see raha lahtiselt teie taskus pole?“ „Kas pole teie teel ehk kusagil poes käinud?“ „On ehk võimalik, et teie võõrastemajas valesti lugesite?“ „Ehk on raha selle kuue taskus, mille seljast võtsite?“

Parun, kes pikapeale päris kaineks läinud, kordas — ja nimelt mitte väga lahkes toonis — et eksitusest juttugi ei või olla.

Siis ütlesin lõpuks, veidi haavatud pilkega hääles, üldiselt aga üsna külmalt ning asjalikult: „Kui herra parun omas asjas nii kindel on, siis ei jää meile, tema kaasmängijatele, ju lõpuks midagi muud üle, kui endid läbi otsida lasta. Ja mina, kui linna ülem politseiametnik, ootan herra paruni lähemaid käske.“

Minu sõnad avaldasid soovitud mõju. Parun mõistis, et ta nii peenes majas, nagu see maanõuniku oma oli, asja nii teravaks ei tohtinud ajada. Grandseigneuri näoilmega ütles ta, et kogu see kupatus talle ju tühine olevat ja see homme enesestki selgub. Emb-kumb, kas tuleb raha siin või võõrastemajas välja. Peale selle ei mängi ka viiskümmend taalrit tema juures mingit osa.

Veidi rusutud meeleolus jätsime üksteist jumalaga. Koridoris sosistas mulle maanõunik, et ta minuga heameelega järgmisel päeval rääkida tahtvat.

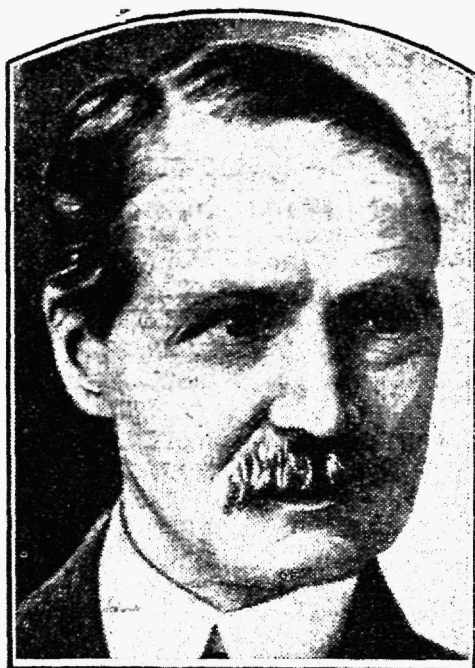
Ma läksin kreisiarstiga koju. Meie kahetsesime mõlemad paruni väljaastumist. Poleks ta nõnda viinastanud olnud, oleks ta, teiste sõnadega, teadnud, mis ta tegi, siis oleks ta tõsist õpetust ära teeninud. Tegelikult on ta maanõuniku kogu seltskonda varguses süüdistanud.

Mina kõnelesin järjest kasvava innuga. Lõpuks püüdis mu sõber, kreisiarst, asja naeruväärseks teha.

„Noh, ja kui see ka nii oleks,“ ütles ta, „kui ka tõepoolest teie või mina need viiskümmend

Raske haigus, mis maikuus s. a. Bonar Law sundis lahkuma Inglise peaministri kohalt, on ta nüüd hauda viinud. Bonar Law oli parlamendis lugupeetud ja austatud kuningast kuni tööliste erakonna liiderini, kes tema poliitilisest tegevusest lahkumise puhul seletas, see parempoolne peaminister olevat temalt suutnud võita südamliku poolehoidu. Selles lugupidamises avaldus kaasatunne inimesele, kes õiglaselt ja kogu oma jõudu tööle rakendades püüdis täita oma kohustusi elu ja ühiskonna vastu, olgugi et ta isiklik elu polnud sugugi kerge: Sõjas kaotas Bonar Law kaks poega ja viimastel aastatel võitles ta ise alatasa raske haigusega, mis aegamööda kippus nõrgendada tema organismi.

Juba a. 1921, Lloyd Georges'i koalitsiooni ajal, pidi ta täieliku kehalise nõrkuse pärast ajutiselt oma tööpõllult lahkuma. Pärast koalitsioonivalitsuse lagunemist sai Bonar Law peaministriks, kuid pidi peagi puhkeajaga võtma, kuna tal ees seisis raske kaelaope-

Bonar Law,
end. Inglise peaminister, suri hiljuti.

ratsioon. Ta suri 65 aasta vanaduses.

Enne parlamendi liikmeks valimist tegutses Bonar Law tööstuslinal, tuues nii ka poliitikasse kaasa targa ja õiglasel kaupmehe kogemused. Võib olla on ehk sellega seletatavgi asjaolu, et ta Inglise rahaasjandust sõjaajal juhtides viis maa nii õnnelikult üle raskustest, mille all kannatasid tol ajal teised riigid. Vaadeldes rahvusvahelisi küsimusi kõige pealt majanduslikust seisukohast, oli ta loomulikult ka heakstegevemise küsimuses Prantsusmaaga vastolus, kuid, nagu ta eelkäijagi, ei suutnud ka tema Prantsusmaad takistada talle juba kord ettevõetud poliitikasihis. Liitlaste konverentsil jaanuarikuus, mida peeti mõned päevad enne Ruhri okkupatsiooni, polnud tal enam võimalik okkupeerimisele tõkkeid teha, kuid ta juhtis Inglismaa erapooletule seisukohale.

Nüüd suri Bonar Law nimel sel silmapilgul, kui tema armsam poliitiline idee — kaitsetolli küsimus — hakkab omama mõjuvat tähendust Inglise poliitikas.

taalrit oleksime võtnud, kas poleks see hea ja moraalne teguviis olnud, kui sellelt rumalalt parunilt tema autult saadud mammonast pisut röövinud oleksime? Kas poleks meie siis kätetasu jumalanna õiglastena tööriistadena tegutsenud? Kas ei annaks õpetaja meile siis Issanda nimel meie patud andeks?"

„Armsa Jumala jäta me parem mängust välja,“ vastasin, „mina omalt poolt pean seda vargust kõige inetumaks ning autumaks süüteoaks. Ma mõistan, kui keegi vihas teist maha lööb; selle taga peituvad sagedasti ausad, suursugu tunded. Ka võin ma vargust vaesuse ja nälja pärast andestada; aga vargus, mille motiiv ainult kasuhimu, on jõe!“

Kuna ma seda ütlesin, rõõmustasin oma tooni algupärasuse üle, millega oma tundele vabaduse olin annud. Sealjuures mõtlesin aga: Kui ainult viiekümnetaalriline käimisega saapast välja ei nihku ja maha ei kuku.

Turuplatsil lahkusime. Vaevalt olin üks jäänud, kui kummardusin, et järele vaadata, kas raha ka tõepoolest hästi hoitud on, ja et teda sealt kindlamsse kohta ümber paigutada.

Rõõmsalt vilistades läksin koju poole, kusjuures endamisi arutasin, et varastatud raha enne esimest välja ei anna, mil oma palga saan. Iga kuu esimesel päeval oli mul viisiks paar suuremat raha linnapangas ära vahetada.

Koju jõudes valgustasin pidulikult oma elutoad, tõin pool pudelit eriti peent madeirat ja

süütasin päris ehtsa sigari põlema. „Nüüd suitsetab parun kindlasti ühe neist sigaritest, mida ma teda maanõuniku juures nägin tasku pistvat.“ Oli ta tõesti parem kui mina?

Harva tundsin enesel nii mugava olevat. Minu ees laual veiniklaasi kõrval lamas varastatud viiekümnetaalriline. Tundsin enese päratu jõukana, ja seda veel kahekordselt, sest et ma selle raha äkki ja vaevata olin saavutanud — nagu mõne päranduse või loteriivõidu.

Enne kui voodi läksin, peitsin raha kirjade vahele, mis mu kolikambris lukustamatu kasti põhjas olid. Siin hakatakse teda kõige viimaks otsima, siin, kus ta nõnda öeldud, maanteel lamab. Pistsin raha ainsamasse kollasesse ümbrikku, mis kirjade puntras leidis, et teda ise pärast kergemini kätte saada.

Järgmisel hommikul oli mu esimene käik rätsepa juure, et omale uut talvepalitut tellida. Ta pidi siidiga vooderdama. See oli ju nagu kink, miks teda siis mitte võimalikult peenelt võtta?

Rätsepalt läksin maanõuniku juure, kelle tema büroos kohtasin. Ta tuli mulle südamilikult, kuid veidi murtud näol vastu.

„Minu armas bürgermeister!“ ütles ta. „Kas polnud see eile õhtul õudne lugu? Mida soovitate mulle teha? Ei ole kahjuks küll teist seletust olemas, kui et keegi mu teenritest, kas vana Lars või Christian Knibtag, selle raha on varastanud. Kuid arusaamatu — tunnen

neid mõlemaid põhiausate inimestena. Aga ükskõik — nende peal on kahtlus. Asi on aga see, et ma kumbagi neist piinlikku seisukorda ei taha viia; nad on mõlemad perekonnaisad ja mulle kui ka mu majale ustavad. Soovin seda asja vaikuses, skandaalita lahendada. Seepärast olen mõtelnud parunile kirjutada, et ma ta raha peale seltskonna äraminekut leidisin ja selle käesolevas kirjas ära saadan. Kas teie mu asemel sedasama ei teeks? Kas pole see ainus korrektne abinõu? Võib keegi siinjuures midagi kahtlustavat leida? Selle kohta tahtsin teilt, minu armas sõber, nõu küsida.“

Nüüd peab aga teadma, et kadunud kammerherra Lilje sugugi jõukas mees ei olnud. Ilma millegi kõrvalvaranduseta nägi ta ausasti vaeva, oma kõrgele seisukorrale vastavalt elada. Ta võttis palju külalisi vastu ja teda peeti selle ümbruskonna uhkuseks, mille ülemametnik ta oli.

Mul oli kahju, et ta rikkale parunile, kellele need viiskümmend taalrit kõige vähematki ei tähendanud, selle summa ära maksma pidi, mis tema eelarves kui ka ei tea kui suur, kuid siiski tuntav väljaminek oleks olnud.

Seepärast vastasin: „Kallis kammerherra, teie võtate, minu arvates, seda asja liig tõsiselt. Mina omalt poolt pole sugugi kindel, et parun oma viiskümmend taalrit tõesti teie juures on kaotanud. Selles oleme ju mõlemad kindlad, et paruni pea eile õhtul sugugi selge polnud. Kes teab, kas ta üldse midagi on kaotanud. Ma annan nõu seda asja veel päeva rahulikult pealt vaadata.“

Mul õnnestus kammerherrat pisut rahustada, mille peale ma kohe võõrastemajja läksin. Parun polnud, nagu ette aimasin, veel üles tõusnud. Kohtasin teda alles voodis.

„Oma vahel, parun, meie oleme ju mõlemad poissmehed,“ ütlesin, „võite teie ka, kui asi tõepoolest uurimisele tuleks, tõesti tunnistada, et teie mitte peale hobusekauplemist õpetajaga ja enne lõunasööki kammerherra juures kuskil pole käinud, kus need viiskümmend taalrit kergesti oleksid võinud kaduma minna? Mina

pole ükski poissmees, vaid ka bürgermeister. Ja selle oma ameti tõttu tunnen seda väikest asutust Gravenstänaval väga hästi.“

Parun ja mina saime ruttu üksteisest aru. Ta ei lakanud küll kindlasti uskumast, et raha Gravenstänaval mitte kaduma ei võinud minna, et aga kõiki sekeldusi ja väikselinna tühjejutte huljata, ja et ka armastusväärset vana maanõunikku südametunnistuste piinadest ja rahu-tustest vabastada, kirjutas parun kammerherrale kirja, milles ta teatas, et ta kadunud viiekümnetaalrilise võõrastemajast leidnud ja ettetulnud juhtumist avalikult kahetseb.

Nõnda lõppes kõik rõõmustavalt hästi.

Uus talvepalitu, mille paruni viiekümne taalri eest sain, oli ülihea ja teenis mind ausalt mitu ja mitu aastat. Kui ta enam väljaskäimisehteks kõlbulik polnud, tarvitasin teda hommikukuueua kohtusaalis, kui külm oli.

See on nii mõnegi tuntud elukutselise varga võrdlemisi nõrgale karistusele viinud.

Oma hiilguspäevil aitas ta kaasa, kui ka alamal kraadil, et omale hea ja kena abikaasa sain, kellega ma rohkem kui kaksikümmend aastat kõige õnnelikumas abielus elasin, kuni ta kopsupõletikku suri.

Mu naine tõi mulle niipalju jõukust kaasa, et mul sest peale raske polnud üleskerkivaid himusid võita, mis mind veedelda tahtsid, mu au peal lasuvat ainsat varguskatset mälestuseski uuendada.

Kahtlemata võib igauks peale mu surma tõendada, et ma aus ja puhas ametnik olen olnud.

Ja seda olin ka — peale siin ülestunnistatud väljavõtte.

Kuid see väljavõte — kas pole ka temal oma paik andeksandmises? Kas pole see huvitavam ja õpetlikum, kui kõik kiiduväärne, mis minust üldse ütelda võib? Sest oletame, hea saatus poleks mulle jõukat abikaasat annud — — — Oletame —.

Jätan oma teravmeelsete lugejate hooleks lõpu järeldust teha.

C. M. Holst, bürgermeister.“

KUIDAS MINA RASPUTINI TAPSIN.

VLADIMIR PURISHKEVITSH.

2

Aeg möödus. Rasputin ligines juba väära-vale. Siis hammustasin tugevasti oma pahema käe sõrmeotsi, et tähelpanu koondada. Lasksin uuesti, kolmat korda. Kuul tabas nüüd tema selga. Ta peatus.

Sihtisin hoolega ja lasksin neljat korda. Haavasin teda vist peast, sest ta langes kõige oma raskusega lumme, pead võngutades.

Jooksin tema juure ja lõin talle kõigest jõust jalaga vastu oimu. Ta lamas kummuli, kaapides

kätega lund ja tehes kuulmatuid jõupingutusi, et kõhu peal edasi roomata. Kuid ta ei suutnud end enam liigutada. Ta kiristas ainult hambaid.

Olin kindel, et nüüd ots käes on ja et ta enam ei suuda üles tõusta.

Kui nägin, et enam tarvis pole teda valvata, tulin ruttu väikese trepi kaudu sisse. Mäletasin selgesti, et minu laskmise ajal läks kaks inimest uulitsalt mööda. Üks neist, kuuldes pauku, pistis jooksu ja põgenes raudaiast eemale.

— Mis nüüd teha? Mis nüüd teha? — kordasin valju häälega, salongi astudes. — Olen üks. Jussupov on hulluks minemas. Teenijad ei ole asjasse pühendatud. Surnukeha jäi värava ette, kus teda esimene möödamineja võib märgata. Ja siis on kohe jutt lahti! Mina üks ei suuda teda sealt ilmaski ära vedada.

Juba paljas mõte, Grigori Rasputini puutuda, täitis mind jälkusega. Ent aega ei olnud kaotada.

Ei! mõtlesin, — kuna asi on võtnud koguni teise pöörde, kui meie alguses lootsime, siis mingi ta oma loogilist käiku. Võimalik, et teenijad Jussupovi pauku ei kuulnud. Kuid on täitsa võimata, et soldatid, kes peasissekäigus seisavad, ei oleks kuulnud minu revolvri nelja pauku, mis väga kõvad olid. Läksin kohe suurele trepile.

Mind nähes, tõusid mõlemad soldatid püsti.

— Lapsed, — ütlesin neile, — olen tapnud...

Neid sõnu kuuldes, pöördusid soldatid minu poole, nagu oleksid nad mind tahtnud haarata.

— Tapsin Grisha Rasputini, Venemaa ja tsaari vaenlase.

Kui need viimased sõnad olin saanud ütelda, haaras üks soldatitest mind liigutatult kaissu ja suudles mind. Teine aga hüüdis:

— Tänu Jumalale! Seda oleks pidanud ammugi tegema!

— Sõbrad, — ütlesin neile, — vürst Felix Felixovitsh ja mina loodame, et teie täielikult vaikite sellest, mida teile teatan. Teie teate ju, et kui jutt sellest laiali laguneb, ei saa meie tsaarina käest selle eest sugugi kiita. Nii siis, kas suudate vaikida?

— Ekstsellents, — ütlesid soldatid etteheitval toonil, — meie oleme venelased. Meie ei anna teid ära, ärge seda kartke.

Haarasin kummagi sõduri kaissu ja suudlesin neid. Palusin, et nad surnukeha kohe värava eest koristaksid ja tooksid ta väikesesse trepikotta, mis asub söögitoa ees.

See käsk antud, läksin Jussupovi juure, et teda rahustada.

Leidsin ta tualetitoast, mis oli heledasti valgustatud. Kummardudes pesukausi üle hoidis Jussupov pead käte vahel ja sülitas vahetpidamata.

— Mis teil viga on, sõber? Rahustuge. Teda ei ole enam. Tegin temale lõpulikult otsa. Lähme nüüd teie kabinetti.

Jussupov, keda pööritus vaevas, vaatas mulle segase pilguga otsa, kuid ta kuulas sõna. Võtsin tal ümbert kinni ja talutasin teda ettevaatlikult.

Tema kordas vahetpidamata: „Felix, Felix, Felix...“

Nähtavasti oli tema ja Rasputini vahel midagi juhtunud selle mõne sekundi jooksul, mis ta arvatava surnuga üksi oli, ja see jättis tema ajusse sügava mulje.

Meie läksime eeskojast läbi just sel silmapilgul, kui soldatid surnukeha sinna paigutasid. Jussupov libises seda pilti nähes mul käest, jooksis oma kabinetti, haaras sealt gummimalaka ja tormas trepist alla surnukeha juure. Tema, kes oli Rasputini mürgitanud, ilma et mürk oleks mõjunud; tema kes oli Rasputini peale lasknud, ilma et kuul oleks tabanud, — ta ei tahtnud enam uskuda, et Rasputin nüüd tõesti on surnud. Ta jooksis surnukeha juure ja hakkas teda kõigest jõust oma kahenaelase malakaga peksma, nii vihane kui ta oli.

Mina ei saanud esimesel silmapilgul midagi aru. Olin kohmetu, sest minu sügavaks imestuseks näis Rasputin veel elumärke avaldavat. Lamades näoga taeva poole korises ta. Ta parem silm oli lahti ja näis mind vahtivat, nürilt kuid ähvardavalt (näen teda veel enda ees).

Varsti sain oma külma vere tagasi. Kisendasin soldatitele, et nad Jussupovi Rasputini keha juurest ära kisuksid, sest ta oleks võinud end verega määrada ja ka kõik ümbruse verd täis pritsida. Kui läbiotsimine ette võetakse, võiks juurdlus kuriteo juba veremärkide järele kindlaks teha.

Soldatid kuulsid sõna, kuid neil oli tegemist, enne kui nad Jussupovi, kes surnut mekaaniliselt ja järjest metsikult peksis, ära said kiskuda.

Viimaks saadi ta lahti. Soldatid võtsid tal kaenla alt kinni, tõid ta üleni verega määratuna üles ja panid ta väga ettevaatamatult suure nahksohva peale.

Hirmus oli teda näha. Vaade segane, nagu moonutatud, ärritusest vallatult kordas ta meeletult: „Felix, Felix, Felix, Felix...“

Andsin soldatitele käsu ruttu riidet otsida, mässida siis surnukeha selle riide sisse ja siduda nööriaga kõvasti ümbert kinni.

Üks soldatitest täitis minu käske, kuna teine mulle üles järgi tuli. Ta teatas mulle, et linnavaht, kes Pratshtetshnaja ja Maksimiliaani põikkuulitsa nurgal postil seisis, oli tulnud laskmise põhjuse järele kuulama. Poole tunni pärast pidi temale vahetus tulema, ja siis oleks ta oma ülemusele aru annud kõigest sellest, mis tema jaoskonnas oli sündinud.

Lasksin ta enda juure kutsuda.

Mõne minuti pärast toodi linnavaht kabinetti. Uurisin teda pilguga ja sain kohe aru, et ma vea olin teinud, teda enda juure tuua lastes, sest see oli vana laadi teenija. Ent nüüd oli juba hilja.

— Kuule, vennas, ah sina oledki paukude põhjust tulnud küsima?

— Just nii, ekstsellents! — vastas linnavaht.

— Kas tunned mind?

— Tunnen teid täiesti, — vastas ta.

— Kes ma siis olen?

— Vladimir Mitrofanovitsh Purishkevitch, riigivolikogu liige.

— Päris õige! Ja kas tunned ka seda herrat? — Näitasin Jussupovi peale, kes liigutamata istus.

— Jah, tunnen ka teda.

— Kes ta on?

— Tema aupaistus vürst Jussupov.

— Tubli! Kuule vennas, — ütlesin talle, kätt tema õlale pannes, — vasta minule nüüd oma südametunnistuse järele: kas sa armastad keisrit ja meie emakest Venemaad? Kas soovid Vene sõjariistade võitu sakslaste üle?

— Kindlasti, ekstsellents, — vastas mees. — Armastan oma tsaari ja isamaad, ning soovin Venele võitu Saksa üle.

— Ja kas tead ka, kes on tsaari ja Venemaa kõige hirmsam vaenlane? Kas tead ka, kes takistab meid sõdimast, kes annab ametid Stürmeritele ja sakslastele, kes valitseb tsaarinnat ja tema kaudu tervet Venemaad?

— Tean küll, — vastas linnavaht elavusega.

— See on Grishka Rasputin.

— Tea siis, vennas, et teda enam ei ole. Meie oleme ta tapnud. Need olidki meie paugud, mida sina kuulsid. Kuid kas tahad seda täielikult salata, kui sinult küsitakse? Kas suudad vaikida ja meid mitte ära anda?

Linnavaht jäi mõtlikuks ja vastas siis:

— Kui mind ei sunnita vannet andma, siis ei ütle ma midagi. Kui mind aga vanduma pannakse, siis ütlen kõik. Sest oleks patt valeda.

Sain aru, et igasugune jutuajamine oleks siin asjata. Kui kuulda olin saanud, et ta poole tunni pärast vahetatakse ja et tema jaoskonna ülemaks oli kolonel Grigorjev, hea kuulsusega ja heast perekonnast isik, lasksin ta minna, jättes asja saatuse otsustada.

Soldat tuli teatega, et surnukeha oli kinni nõõritud.

Läksin alla. Surnukeha oli sinise riide sisse mässitud, tema pea oli kaetud. Nüüd teadsin, et Rasputin oli tõesti surnud ja et ta enam ellu ei ärka.

Nüüd ei olnud muud teha kui kannatlikult ära oodata suurvürsti, Lasaverti ja leitnant S. i tagasitulekut. Läksin viimast korda Jussupovi kabinetti. Andsin teenrile käsu tema riideid vahetada, teda pesta ja temale teised saapad tuua. Siis istusin tugitooli ja ootasin.

Viis minutit hiljem kuulsin auto müra, ja varsti ilmus suurvürst oma kaaslaste saatel kabinetti.

Dmitri Pavlovitsh oli peaaegu rõõmus, kuid mind nähes sai ta aru, et midagi oli juhtunud. Minu ümber vahtides, küsis ta minult, mis on juhtunud. Mõne sõnaga jutustasin temale kõik, mis oli sündinud, ja palusin teda aega mitte kaotada.

Nad olid juba isegi aru saanud seisukorra tõsidusest. Olles Jussupovi teise soldati hoole usaldanud tõstsid nad surnukeha suurvürsti autosse, samuti kaks kaalupommi ja ahelad. Siis sõitsime kohale, kust surnukeha pidime jõkke viskama.

Nüüd oli meil suurvürst autojuhiks. Tema kõrvale istus leitnant S. Taha paremale istus Lasavert ja pahemale mina.

Üks Jussupovi soldatitest istus surnukeha peale, sest olime otsustanud ühe sõduri kaasa võtta, et ta aitaks surnukeha jõkke visata.

Sõites nägin Rasputini kasukat ja saapaid, mis autosse olid jäänud.

— Mispärast teie neid ära ei põletanud, nagu meie olime otsustanud? — küsisin Lasavertilt.

— Sest kasukas ei mahtunud ahju, ja teie naine ei arvanud võimalikuks teda sealsamas tükkideks lõigata või õmblustest lahti harutada, et teda siis tükkide kaupa oleks võidud ära põletada. Temal oli sellepärast koguni vaidlus suurvürstiga, ja nii pidime kasuka ja saapad tagasi tooma. Põletasime ära tema kuue ja veel mõne asja, ma ei mäleta enam hästi, nimelt mida.

(Järgneb.)

MÕNED JOONED LIHULA MÕISAST JA ALEVIST.

Lihula alev Läänemaal on üks vanematest alevitest kodumaal. Vist on tema asutamisaeg ühenduses ordu-aja algusega, mil ajalugu kõneleb Lihulast kui piiskop Hermann'i asupaigast.

Praeguse Lihula mõisa pööningult leiti paarikümne aasta eest vana õlimal, mis kujutas Lihula lossi 1628. aastal. Kuhu see pilt pärast sai, ei ole nende ridade kirjutajal teada, kuid ülesvõtte temast on jäänud.

Hilisemad sõjad hävitasid piiskopi lossi, mis ulkeldas eestlaste maalinna asemel. Hunnik varemeid mõne tornialuse jäänusega on tänapäevani temast mälestuseks järele jäänud. Lossimäge ümbritseb veel praegu sügav vallikraav ja ürgpuud, mis moodustasid veel meieaegsete parunite päevil lossi pargi. Lossimäelt võib näha Karuse, Hanila, Mihkli, Kirbla ja Martna kiriku torne.

Vanarahva jutu järele roninud Krimmi sõja ajal keegi „Kalmu taat“ mäe eesküljel oleva tuuliku tiiva otsa ja näinud pikksilmaga Inglise sõjalaevastikku, mis seisnud Tallinna all, nagu metsatukk.

Rohkem kui verst maad Lihula mõisast eemal, Helvati küla lähedal on Lihontsi karjamõis (nüüd asunikkude käes). Selle karjamõisa maa-alas on järsuküljeline mäeke, mida ei saa loomulikuks kinguks pidada. Vist on siin vanaaegse sõjakantsiga tegemist.

Sama mäekese juures on karjamaal paari sülla kõrgune piksest lõhestatud raudkivi-mürak ja selle lähedal, teiste vähemate kivide hulgas, madal, mõne meetri suurune kivi, millel neli auku pealmise poole sees. Augud on vanal ajal raiutud ja kivi on kindlasti ohvrikivi. Vanarahva jutu järele seisnud selle kivi peal vanaõelus neljakäpakil, kuna tema jalad neli auku jälgedena kivisse jätnud. Teiste juttude järele pidanud vanakuri siin Kalevipojaga lahingut. Viimane seisnud eelnimetatud Lihontsi mäel ja virutanud vastasele teiste kivide hulgas ka selie suure kivimüraka sarvede vahele.

Üks muinaslugu Lihula lossist kõneleb:

Elanud seal kuri vanaproua, kes valla naisi koledal kombel piinanud. Nõudnud head tööd. Nõudnud palju tööd. Kedranud mõni noorik jämedama lõnga kui prouale meelepärast, lasknud vanaproua lõnga ketrajale ümber sõrmede mässida ja põlema süüdata.

Pärast selle öela vanaproua surma nähtud tema vaimu veel kaua aega musta koera näol.

Ka see nähtus, et vana lossi varemed koera-

kujuliseks pudenesid, seati vanarahva muinaslugudes ühendusse vanaproua vaimuga.

Omaval ajal ehitati mõisa lähedale kirik ja selle juure sigines muidugi kõrts, millele pandi nimeks Linnamäe kõrts. Sellest võib oletada, et lossimäge vanemal ajal linnamäeks hüüti.

Et ümbruses mitmed külad ja Lihulast keevavad teeharud Penijõe, Kloostri, Virtsu ja Pärnu poole, siis jäi Lihula loomulikult kesk-kohaks, kuhu asusid mõned kaupmehed ja käsitöölised, ja nii alev suuremaks kasvaski.

Asusid siia tsunftiaegsed meistrid ja kaubitsejad, kellest moodustus mõisasakste järgmine elanikkude kiht, kellel koduseks keeleks Saksa keel.

Et vanemal ajal külades kaubapoode ei olnud, võis Lihula poepidajate kaubanduslik tegevus tulutoovalt areneda. Kaup veeti kohale peaaesjalikult Pärnust.

Aegamööda ehitati maju mõisa mäest alla tulles mõlemale poole maantee ääre. Nii jäigi maantee Lihula peatänavaks. Kõrtse oli veel meie päevil 4—5, varem olnud neid koguni 6—7.

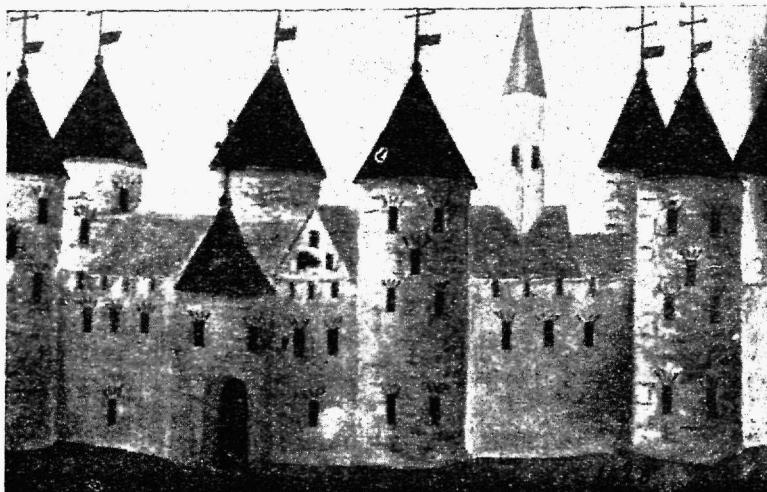
Nende joogikohtade varustamiseks ürgas mõisa õlle- ja viinavabrik. Peale alevis olevate kõrtside olid valdades veel iga paari versta peal külakõrtsid, mis rahva kopikaid kokku kogusid ja parunile edasi andsid.

Penijõe vallakool, kus ka alevi kehvemate elanikkude lapsed õppimas käisid, asus Annuse talus, mis alevist väljas Pärnu poole viiva maantee ääres. Tähendatud talu rehetoa kõrvale oli madalate akendega toake tehtud, mida möödakäija veel praegu näha võib. See oligi Lihula rahvakool, kus õpetaja töötas, kasukas seljas, ja lapsed lõdisesid külma käes. Seinääred olid niiskusest mustad, seal magasid õpilased, kes kauge maa pärast igal õhtul koju ei saanud minna.

Korralikumaks õpeasutuseks sai kroonu elementaarkool alevis, mis rahva vaenlastele rohkesti meeletuska tegi.

Nagu õnnkombel sattusid siia ka ärksamad, rahvusmeelsemad õpetajad, nagu kirjanik J. Pärn, kes kümnekond aastat Lihulas kooliõpetajaks oli ja siin suurema osa oma juttudest kirjutas.

1905. aasta rahutusaegist on Lihula elanikel kurvad mälestused. Nad olid tunnistajaiks parunite ja tsaari kindralite vägivallale, kelle ettevõtte kodumaa poegade verrega peksupinki värviti ja süütuid inimesi metsa tapmisele veeti.

Lihula loss. Vana õlimaali järele 1628. aastast.

Esimeseks karistussalgaks oli paar roodu jalaväge Tallinna polkudest ja salk kasakaid. Neil oli kokkupõrge olnud Velisel talupoega, kus üks kasaga hobune sai kaelast haavata, talupoegi aga tapeti kümme meest ja haavati mitmeid. Üks toodi vangina Lihulasse ja lasti järgmisel päeval maha.

Karistussalk elas mõisas ja soldatid joodeti viina, õllega ning toideti opmanni viisi. Kasakad pidasid endid nii metsikult üleval, et õhtuti elanikud välja minna ei julenud, peeti kinni, otsiti läbi ja mis inimese ümber väärtuslikku leidis, selle rekvireeris nuudimees enda tasku. Et kasakad ka mõisaherraste maja eht Vene kombel ära reostasid, hakkasid suured sakssad abinõusid otsima, et nad ära saadetak, mis ka sündis.

Nüüd saadeti Lihulasse salkkond Kroonlinna madruseid leitnant Dobroljubovi juhatusel.

Madrused olid ise Kroonlinnas mässu tõstnud, mis kasakate poolt veriselt maha suruti. Mässajad saadeti aga Baltimaale karistustööle.

Ainult tsaarivalitsus võis sarnase teoga valmis saada, et sundis mehi, kes olid valmis vägivaldset riigikorda kukutamata, oma ilmavaate ja mõtteosalisi maha tapma.

Räägitakse, et madrused igakord nutnud, kui neile käsk anti surmaotsuste täidesaatmisele minna. Näost kahvatud olid nad neil käikudel küll samuti kui surmanõistetudki, keda nad viisid püsside vahel mahalaskmisele. Peksmisel ei talitanud nad Lihulas pooltki nii metsikult kui jalaväelased Vigalas, kus inimesi veriseks peksti, sama toorelt kui omal ajal Mahtra sõjas.

Sõjakohus moodustati umbkeelsetest Vene ohvitseridest ja paarist kohalikust mõisni-

kust. Need tõlkisid kaebeluse kõne alati teisiti kui viimane seda tõepoolest rääkis; otsus tehti nii alati parunite soovide kohaselt.

Maha lasti Lihulas üldse 9 meest. Neil polnud ühelgi mõisapõletamisega vähematki tegemist.

Ei ole kahtlust, et mõisnikud valitsusvõimudele mulje tahtsid anda, nagu oleks kogu maa rahu- tuste pesa ja iga kolmas inimene riigivastane.

Saksa okkupatsiooni algul oli Lihula Saaremaalt tulnud Saksa väeosadele esimeseks peatuspaigaks. Samuti olid Lihula elanikest mitmed need, keda esimestena piigimeeste vahel Tallinna aeti ja elevaatorisse paigutati.

Oma vanaduse peale vaatamata kasvab Lihulas majade arv visalt. Elanikke on 600 ümber. Saksa keelt rääkijate poepidajatega võistlevad juba mitmed Eesti ärimehed ja tarvitajate-ühisus.

Rahvakool on klasside kaupa paigutatud mitmesse majja; keskkooli asutamise kavatsus pole seni teostunud, ehk küll Lihula alev ja

Lihula lossi õhtupoolne külg.
Ees vallikraav.

ümbruskond ammugi kõrgemat õpeasutust ootab.

Mõisa herrastemaja ja maad on rendile antud. Alevielanikele anti pisut kartulimaad ja karjamõisate maad on asunikkude kasutada.

Lihula on haridusliselt ja ka põlluharimise poolest mahajäänud nurk Läänemaal. Ajalehti loetakse vähe, veel vähem muud kirjandust.

Lihulast on Tallinna 110 vers-ta ja talupidajad võtavad linnareisi ainult üks kord aastas ette, kui tingimata on vaja nuumsiga ja võinatuke ära müüa. Halva teega võib see ainukegi linnareis talumehe hobusele ehk vankrile saatuslikuks saada ja perenaine on mure pärast kodus kõik need ööd unetu, mil mees teel viibib.

Lihula lossi müüri varemed.

Sellepärast on Lihula meeste ammune uuistus ja lootus Risti-Wirtsu raudtee.

T. B.

Dr. GRAVENHAGI SURM

JA TEMA JUHTUMISED PÄRAST SEDA.

Norra kirjaniku SVEN ELVESTAD'i romaan. Tõlkinud J. M.

Fenneslevi jutuajamine dr. Gravenhagi sõbraga, professor Hektoriga polnud siiski nii väga lihtne. Ta oli arstile ette pannud, küsimise, mis ajas viimase äärmisse imestusse.

Ta oli otsemat teed küsinud, kas oleks võimalik dr. Gravenhagi surnukeha välja kaevata.

„Peale seda, kui ta on kaks ja pool kuud aega mullas lebanud!“ ütles professor Hektor.

„Mispärast siis? Selle juhtumise üle on ometi arstid oma arvamise juba lõpulikult avaldanud.

Sellega ei jäänud aga Fenneslev rahule, vaid soovis asjatundlikku otsust kuulda ja nimelt, kas on võimalik, et väljakaevamise juures surnukeha veel võrdlemisi tervelt võiks leida. Professor võttis selle kohta heatahtlikult sõna.

„Pean tunnustama,“ ütles ta, „et see tapmislugu väga müstiline oli ja olen juba ammugi tähele pannud, et teil on oma mingisugune isearvamine. Mis laadi see on?“

„Selle peale võiksin vastata ainult vastuküsimisega,“ ütles Fenneslev, „teate teie, mida tegi Gravenhag viimisel ajal enne oma surma?“

„Niipalju kui minul teada, ei teinud ta midagi.“

„Ja tol ajal, enne seda õnnetut ümberajamist?“

„Dr. Gravenhag oli alati väga saladuslik,“ vastas professor Hektor põiklevalt, „ta tegi väga mitmesuguseid katseid ja eriti niisugustel aladel, kus meie teised temale vaevalt suutsime jälgida.“

Nüüdne Lihula alevik.

„Kas võiks öelda, et ta oma katsete tegemisel sarnastele aladele sattus, mida nimetatakse müstilisiks, üliloomulikuiks?“

„Pikemat aega huvitas teda väga hüpnotism,“ ütles professor Hektor järelemõtlevalt.

See vastus ei rahuldanud Fenneslev'd.

„Hüpnootilised katsed kuuluvad vaimliste eksperimentide sekka,“ ütles ta, „ja dr. Gravenhag oli ometi kirurg.“

Hektor vaatles teda hämmastunult.

„Arvate teie, et kirurgial võiks olla mingisugust ühendust üliloomuliste, mõistatuslikkude asjadega?“

„Võimatu see pole.“

„Need on kaks mõistet, mis ei lase end kuidagi ühendada,“ vastas professor, „kui astub esile üks neist, peab teine taganema. See on lühidalt öeldud võimatu.“

„Ilmas leidub palju, mis näib võimatuna,“ ütles Fenneslev, näiteks...“

„Näiteks?“ küsis professor.

„Näiteks, et üks ja sama inimene sureb kaks korda,“ lõpetas Fenneslev. „Sest mulle näib, et toosama dr. Gravenhag, kes leidis otsa kahe ja poole kuu eest, on Berliinis uuesti tapetud.“

XX.

Mis oli siis juhtunud Berliinis? Kui Fenneslev rääkis ajakirjanikuga, olid temal juba käes seletused ja kombinatsioonid, mida, peale tema, ei aimanud keegi teine. Tal oli olnud pikk telefonikõne Berliiniga ja üksikasjad hotell „Kaiserhofi“ draamist olid temal juba teada. Ajalehtedele jättis ta kõige lähemal seisva seletuse: mõrtsukas olevat iseäralise juhtumise läbi leitud, kättetasumine olevat teda tabanud ja ilma politsei kaasabita karistanud.

Et aga mõistatus polnud sugugi nii lihtne lahendada, seda teadis Fenneslev hästi küll. Agar ja põhjalik politseinik oli aimanud juba palju varajasemal aegjärgul, et siin esines kuritegu, mis kuulus palju peenemasse liiki kui harilikud.

Kui ta töötas selle lootusetu asja kallal, mis teda nüüd juba kuudeviisi oli kinni hoidnud, siis oli tal, nagu vahiks ta kuhugile pimeduse kuristikku, millest tõusid vahetevahel valguse laigud, mida aga tema ei suutnud üksteisega ühendada. Ometi tundis ta, et selles pimeduses olid liikvel imelised jõud. Peale Berliini sündmust näis, nagu valgustaks pimedust äkiline valgustuga, siis jäi kõik jälle läbitungimatuks. Selle äkilise joa valgusel oli ta aga näinud mõnes kohas sidet.

Kui Fenneslev professor Hektorile neid kummalisi küsimusi ette pani, vahtis see talle

otsa, nagu tahaks ütelda: noormees on selle mõistatuse kallal liig palju pead murdnud ja see on ta nüüd ogaraks teinud. Fenneslev mõistis kirurgi umbusaldust ning ütles:

„Kui teie, herra professor, seisaksite praegusel silmapilgul võõrastemajatoas Berliinis ja tunnistaksite selle mehe surnukeha, kes seal läinud ööl on tapetud, võiksin vanduda, et ütleksite: Mu jumal, see on ju minu sõber dr. Gravenhag ja ei keegi muu.“

Selle peale vastas professor Hektor lühidalt:

„Minu sõber dr. Gravenhag tapeti kahe ja poole kuu eest ning puhkab nüüd Kopenhaageni lähedal surnuaial.“

Mispeale ta mõista andis, et tema aeg liig napp on sarnaste asjade arutamiseks.

Pärast seda kõnelust nägi noor politseikommissar muidugi, et oli parem, kui ta jättis oma uued mõttemõlgutused enese teada. See pärast laskis ta ka rahuga sündida, et avalik arvamine ühines kõige lähedamal seisva seletusega, mis leidis kõige parema iseloomustuse öhtulehtede kirjutustes: dr. Gravenhagi mõrtsukas leitud Berliinis tapetult.

Veel samal öhtul reisis Fenneslev Berliini. Sealne politsei oli tema kaasabi lahkesti vastu võtnud. Nõnda siis tuli mõne päeva järele Dybhavn-tragöödia ootamatu pööre, mis tegi ta politsei-ajaloos üheks kummalisemaks sündmuseks.

Meie ei too siin lähemalt, kuidas avalik arvamine asjast aru sai, seda võib jälgida kõige paremini, lehitsedes tolle aja lehti, tahame siin ainult lühidalt jutustada, kuidas kujuneb see sündmus politsei aruannete põhjal.

Neis aruandeis on jutt kõigepealt isikust, kellel suur tähendus asja kohta. See isik on „Kaiserhofi“ võõrastemaja esimene uksehoidja Albert Heinemann. Kõik tunnistajate andmed ühinevad selles, et see on mees, kel riiklad kogemused, kelle tähelepanuvõimet võib usaldada julgesti. Hüglahotellide uksehoidjad saavutavad ajajooksul kuulmatu inimesetundmise ja peale selle on neil enamasti and näha iga tühisemat kui asja ning tähelepanelikult jälgida sadade mitmesuguste inimeste tegevust. Seepärast pani ka politsei suurt rõhku Albert Heinemannile tunnistustele.

27. augustil peatus auto hotell „Kaiserhofi“ ees, välja astus keegi isand Inglise mäntlis ja küsis uksehoidjalt tuba. Pakid pidid tal järele tulema. Temale juhataiti tuba nr. 304, suur üksikruum, taliaia pool küljes. Reisijatel tuli anda põhjalikke teateid oma ameti, varanduse jne. kohta, ja see isand täitis mõtlematult kõik lahtrid. Ta nimi oli dr. Holborn Rivest, Daa-

Üleval:

Kujur

A. Adamson

ja tema valmistatud, vabadussõjas langede Sakalamaa sõdurite mälestussammas.

★

All:

**Kirsimägi (X)
Viljandis,**

kuhu see mälestussammas asetatakse.

VILJANDI.
ÜLE JÄRVE VAADATES 128

nimaal, vanadus 46 aastat, viimane elukoht Halle. Pärastpoole on kindlaks tehtud, et keegi dr. Holborn oli eelmisel õhtul Hallest tõepoolest välja sõitnud. Selle vastu ei õnnestunud aga kätte saada autot, mis oli tema toonud hotelli.

Peale nime ja teiste andmete sissekirjutamist võõrastemaja raamatusse, sõitis võõraslinna ja tuli tagasi pakkidega — üsna pisikese reisitaskuga ja suure kohvriga, mis toimetati üles, tupp nr. 304. Selle järele sõi ta võõrastemaja restoraanis lõunat. Uksehoidja nägi teda läbi eesruumi minevat ja tema ütelist tõendab ülemkelner, kes mäletas tood isandat väga hästi. Ta sõi nimelt väga toredasti, muuseas terve merevähi ja jõi sinna juure väga kallist mooselviina.

Kell üheksa läks ta välja ja tuli tagasi um-

bes tunni pärast, mispeale kadus oma tupp.

Uksehoidja Heinemann võib kirjeldada seda isandat täpselt ja tema kirjeldus sobib karva-pealt dr. Gravenhagi kujuga.

XXI.

Reisija toas nr. 304 oli äärmiselt vaikne külaline ega äranud suuremat tähelepanu. Nende kolme päeva jooksul, mis ta veetis võõrastemajas, pidas ta omad söömaajad järjekindlalt hotelli restoraanis. Ta sõi alati valitud sööke

Vabadussõja kangelaste mälestamine Viljandis.

Mälestussammas, mille kavand siin sümboliseeriks kogu Eesti vabadusvõitlust. Monumendi tagaküljel istub Eesti naine, kes kujutab meie ajaloolist kurba minevikku. Eesküljel aga seisab vabanev Eesti, visates teise käega mäha ahelaid. Teistesse mälestussamba külgedesse oleks sisse raiutud Sakalamaa muistse pealiku Lembitu lühike ajalugu ja Sakalamaalt päritolevate vabadussõjas langenute nimed. Sambal istub Lembit ja tema kõrval seisab nüüdse Eesti sõdur, kes on jätkanud ja lõpule viinud Lembitust alustatud vabadusvõitluse. Seltside ja organisatsioonide esitajate koosolekul 28. apr. otsustati mälestussammas Viljandi lossi mägestikku Kirsimäele asetada, kust avaneb tore ja avar väljavaade Viljandi linna ja ümbruse ning varemete peale. Mälestussamba ehitamine algab loodetavasti tuleval suvel. Samba alus tehakse kivist, kuna kujud valatakse prongsist.

ja jõi sinna juure kallid veine. Reisi põhjuseks oli ta kirjutanud võõrasteraamatusse uurimise otstarbe. Need uurimised näisid aga olevat väga kummalist laadi, sest ta käis ainult

jalutamas ja viibis muu aja omas toas, kus luges pävalehti. Ei midagi müstilist ega eba-harilikku polnud märgata ta ülesastumises. Söömaagadel otsis ta enesele ikka sama koha, Vilhelmi tänava äärsel verandal, ja seal istus ta igapäev nähtav, kergelt halliks lõõnud, ametniku tüüpi isand, teenijate vastu jahe ja tagasihoidlik, kes aga söögikaardile suurt tähelepanu pühendas ja oma lõuna alati hoolikalt kokku seadis. Nähtavasti piirdusid ta uurimised Berliinis ainult selle ülesandega. Et ta oli hästi maksja külaline, teeniti teda alati ülemkelneri isiklikul ülevaatusel, kellele see erilist lõbu valmistas kõige peenemaid viinasi, mis keldris oli, külalise lauale kanda. Reisijaid tuli politseis sissekirjutada, mida toimetasid suurtes hotellides harilikult uksehoidjad. Kui Heinemann selles asjas herra poole pööras, vastas see, et teeb seda isiklikult, sest ühtlasi olevat tal vaja seal midagi järel kuulata. Uksehoidja andis talle lähema politseijaoskonna aadressi, pärast aga selgus, et ta polnud seal käinudki. Arvatavasti ei olnud ta pass korras, ei olnudki vist dr. Holborni nimele välja antud.

Uksehoidja Heinemann mälestas veel selgesti viimast päeva, sest paistis, nagu oleks herrale äkitselt mingisugust tegevust tulnud. Ta käis mitu korda väljas, tuli poole tunni järele tagasi ja tal näis olevat suur rutt. Kella nelja paiku tuli ta uksehoidja ruumi, andis toa võtme ära ja ütles, ta jäävat välja järgmise pealelõunani. Tal olevat ees lühike reis, tuba hoitagu temale alles. Ta süütas sigari, uuris teatrikava ja läks minema.

Päev peale seda ei tulnud ta aga tagasi, ka mitte järgmisel. Et reisijatel viisiks on niisugustel juhtumistel võõrastemajadele teatada, jäi uksehoidja kahtlaseks. Oli juba imestust äratanud asjaolu, et sellele herrale ei tulnud iial kirje, ei ka külalist. Ta toa läbiotsimine tõi valgele, et kogu ta reisikraam oli: hambahari ja tuub hambapastat, peale selle hiiglasuur kohver vasknurkadega. Kohver oli väga raske. Kui herra võõrastemajast lahkus, polnud tal kaasas mingisuguseid pakke.

Kui oli möödunud neli päeva, ilma et reisija oleks annud enesest elumärki, ja võõrastemaja tubade peale tormi joosti, otsustas uksehoidja tuba välja üürida ja lasi kohvri kanda pakkide hoiuruumi.

Ometi puudutas reisija kadumine uksehoidjat piinlikult. Arvamise, nagu oleks siin tegemist hariliku võõrastemaja pettusega, pidi jääma hoopis kõrvale, sest tasumata jäänud arve oli üsna väike ja külaline oli võõrastemaja söögisaalis maksnud palju suuremaid summasid.

Kui oli möödunud veel mõni päev, arvas uksehoidja tarviliku olevat järel kuulata Daani saatkonnas kui ka konsuli-ametis; mõlemilt sai ta vastuse, et seal sellenimelist herrat ei tunta, ja et Ribe linnas ülepea niisuguse nimega arsti ei olevat. Seal tõusis uksehoidjal esimest korda kahtlus, et siin võiks olla tegemist kuriteoga. Mees oli ja jäi kadunuks.

Et aga niisugune hirmus tragöödia pidi tulema päeva valgele, seda polnud ta kindlasti mitte uskunud. Ühel päeval tuli riiehoiuruumi ülevaataja uksehoidja juure ka kurtis, et suur kohver toast nr. 304 laotavat laiali nii vängel lõhna, nagu oleks seal sees happed, või midagi, mis mädanemas. Uksehoidja läks kaasa-pakkide hoiuruumi ja selle järele, kui nad kohvrit nuusutanud, saatis ta sedamaid politsei järele. Ta oli läbi elanud mitmed hotelli draamad, selle tõttu aimas ka siin õnnetust. Kriminaalpolitseinik tuli; enne aga, kui asuti kohvri avamisele, pani ta ette mõne tähtsa küsimise.

„Kas käis herral, sel päeval kui ta kadus, külalisi?“

„Ei. Ta ei võtnud üldse iial külalisi vastu.“

„Ja teda pole keegi näinud tollest pealelõunast saadik, kui ta kella nelja aegu hotellist lahkus?“

„Ei keegi.“

„Kas ta lukustas ise oma toa?“

„Jah.“

„Ja sest ajast seisis tuba tühi?“

„Jah, ja reisija asjadest polnud seal midagi muud, kui kohver, hambahari ja hambapasta.“

„Kas oli reisijast märgata ärevust, kui ta hotellist lahkus?“

„Mitte märki. Ta pidas end ülal nagu harilikult.“

Selle peale avati kohver, mis polnud kogu ni mitte raske, sest lukk oli päris lihtne.

Kohvris lamas reisija dr. Holborn ise.

XXII.

Sissejuhatavas aruandes, mida esitas Berliini detektiiv politseile, seisab nii:

„Suure kohvri avamisel, mis oli seisnud mõne päeva võõrastemaja „Kaiserhofi“ ladus, selgus, et temas oli neliteist telliskivi ja mehe surnukeha, mis pidi olema surnud juba pikemat aega. Kohver kuulus kellegi herrale, kes 25. juulil võõrastemaja elama asus ja ennast Daani arstina, nimega dr. Holborn, Ribest, võõraste- raamatusse kirjutas. Selle järele, kui ta mõne päeva tasa ja tagasihoidlikult oli elanud, lahkus ta hotellist kesknädal, 29. juulil, peale lõunat kell neli, uksehoidjale teatades, et läheb lühikesele reisile, tuleb aga järgmisel päeval

tagasi. Et reisija mitme päeva möödumisel veel ikka tagasi ei tulnud, üüriti tuba nr. 304 välja ja kohver viidi pakside hoiuruumi. Võõrastemaja teenijaskond, eriti uksehoidja, kinnitab, et keegi ei ole näinud reisijat tagasi tulevat peale selle, kui ta tol pealelõunal kell neli hotellist lahkus. Teenijaskond tõendab: olevat sootuks võimata, et keegi ei oleks tähele pannud ta tagasitulekut, sest ta oli hästi tuntud terves võõrastemajas, teenijate juures, söögisaaelis, uksehoidja ruumis, töstetoolidel ja koridoridel. Pealegi oleks äratanud tähelepanu, kui ta oleks tulnud seltskonnaga, sest oldi harjunud nägema teda alati üksi. Hoolimata võõrastemaja teenijaskonna ühel häälel antud seletusest, on ometi selge, et ta pidi olema hotelli tagasi pööranud ühe või mitme isiku seltsis. Kuidas ta oma tuppa on pääsnud, jääb esialgu kindlakstegemata, sest et üks võti on olnud kogu aeg uksehoidja juures ja teine toakelneri käes.

Täna, kell 12.30, võõrastemaja direktori ja uksehoidja kutsel ning juuresolekul avas allakirjutaja nimetatud kohvri luku ja leidis, mis ülemal kirjeldatud. Hotelli teenijaskond tundis surnus silmapilk ära võõra toast nr. 304. Ta oli surna saanud laskehaavast oimukohta, mis nähtavasti tekkis suuremakaliibrilisest revolvrast. Mõrtsukas on kordasaadetud teo järele pakkinud surnukeha kohvrisse ja selle lukutanud. Uksehoidja ütelse järel on surnul seljas sama ülikond, mida kandis dr. Holborn kui ta hotellist 29. juulil, kell 4, lahkus ja elusalt enam kellegi silma ei puutunud. Teisi vägivalla tundemärke, peale laskehaava oimul, ei olnud leida.“

XXIII.

Esimesest silmapilgust peale oli Berliini politsei seisnud siin kuriteo ees, mis näis olevat määratud kõige mõistatuslikumasse pimedusse. Ei tuntud kindlasti mitte tapetud isikutki, ei tuntud ka kuriteo põhjusid — oli see mõni röövmõrtsukatöö, või kättemaksmise akt, või ehk poliitiline tapmine?

Ainuüksi omal kohal seisev julmus ja kindlus, mille abil kuritegu välja mõeldud ja toime pandud, lubasid oletada hästi ettevalmistatud röövmõrtsukatööd. Selle vastu aga rääkis see asjaolu, et tapetu juurest leiti tähtsam rahasumma ja väärtuslik kuld taskukell.

Sinna juure seltsis tapmise kordasaatmine, mis pani politseid äärmiselt hämmastama. Ta seis siin kummallise tõsiasi ees, et tapetu ise oli mõrtsuka hotelli sisse aidanud. Arvati, et

ohver oli ühes mõrtsukaga võõrastemaja hiielinud ja luku valevõtmega avanud, mispeale mõrtsukas peale täidesaadetud teo ukse jällegi valevõtmega lukku keeranud ja nägematult hotellist lahkunud.

Ainult nõnda oli draama seletatav, ehk küll uksehoidja kahtlaselt pead raputas. Tema pidas seda võimatuks, et herra 304. numbrist oleks võinud nägematult tagasi tulla.

Võib olla moonutatult?

Võib olla. Ehk küll uksehoidja sedagi väga ebatõenäoliseks pidas, sest oldi väga ettevaatlik ega lastud tundmatuid inimesi trepist üles. Ja isegi siis, kui need mõlemad moonutatud isikud oleks pääsnud uksehoidjast mööda, jäi ikkagi veel hädaohtlik ja keeruline ettevõtte valevõtmega abil tuppa nr. 304 tungida, sest käikudel oli alati toatüdrukuid.

Mõrtsukast jäi senini kadunuks igasugune jälg, ja tapetust teati vähe ehk ei midagi.

Järgnevate tundide kestel pani Berliini kriminaalpolitsei käima oma kuulsa aparaadi, mis on tuntud selletaolistest kõmulistest mõrtsukatöist, ja millest suurem rahvahulk saab esimese mulje punastest plakatidest kuulutuspostidelt. Millest aga rahvas midagi ei kuule, on palavikuline tegevus, mis valitseb politseis eneses. Sündmus paneb liikuma kogu võimsa organismi ja neid liigutusi tunneb nagu maa-aluseid tõukeid kaugel eeslinna serval. Terve parv alluvaid ametnikke kogub põhjapanevat materiaali; siin on üksikasjade rohkus, mille seas ei puudu tänavakauplejate, voorimeeste ja autojuhtide ütelse. Selle järele hakkab tegutsema üks kõrgem kriminaalametnik, käesoleval juhul tumisel Berliini mõrtsukatööde eriteadlane dr. Arthur Essen, keda telefoni teel ühelt lõbusõidult tagasi kutsuti ja kes juba mõned tunnid peale mõrtsukatöö avalikuks tulekut juhatare oma kätte võis võtta. See oli võrdlemisi noor mees, kes näis ennem mõne õppinud professorina, kui politseiametnikuna. Muidugi oli temale dr. Gravenhagi nimi Kopenhaageni tapmiseloo tuttav, ta ei teadnud aga midagi lähemat üksikasjadest, sest tundis seda asja ainult ajalehe teadete ja ühe pikema kirjutuse kaudu „Kriminalistide ajakirjast“. Esimese pealiskaudse läbivaatuse järele tuli aga temagi lõpuotsusele, et tapetu polnud ei dr. Gravenhag — kes ju ammugi surnud — ei ka dr. Holborn, Ribest, vaid keegi kolmas. Ja et tapetu juurest leiti omal ajal mõrtsukakäe läbi langenud dr. Gravenhagi paberid ning kulduur, siis oli esimene arvamine, et kohvrast leitud surnu pidi olema mõrtsukas Kopenhaagenist.

(Järgneb.)

ASUNIKKUDE ELAMUD.

Endine elamu, praegune loomalaut
(Vaimla — Hiiumaal).

Suurejoonelise maareformiga tekkisid ka nähted, mis mõisteta-
vad ainult niisugustel juhtumistel.
Asunikud said omale suuremalt
osalt niisugused maatükid, millel
põnud ei elamuid ega muid kõrva-
lisi hooneid. Neid tuli kuidagi
soetada, et oleks olnud paik, kuhu
„oma pea võiks panna“, või kuhu
mahutada väiksearvuline loomade-
kari.

Ses suhtes võis tähele panna
kadumaal mitmekujulisi ja „stiilis“

Ehitatud „hädaelamu“.
(Rummu — Harjumaal).

Endine karjalaut, praegune elamu (Kodaso — Harjumaal).

Viatori foto.

„hädaelamuid“. Juurelisatud pildid
kujutavad kolme tüüpi. Esimene on
kõige primitiivsem: kuhugi kõrge-
male kohale, maatüki soodsamasse
paika löödi maa sisse teibad, mille
külge kinnitati latid; samasugustest
lattidest oli ka katus. Kõik lattide
vahed punuti ära õlgedega või kaeti
sasiga. Väike saganetel liikuv uks
ette ja elamu oligi valmis. Tihti
tekkis elamu viljaredelitest ehk kär-
bitsatest. Kuskil läheduses oli kivi-
dest üles seatud tulemaa, kus kee-
deti. Niisugune oli ajutine suvi-
elamu, sügisel külmema ajaga muu-
tus inimeste suvine eluase looma-

dele varjuks külma vihma ja tuule
eest, — inimesed kolisid siis ku-
hugi lähedale teiste õnnelikumate
inimeste juure „vabadikuks“.

Teine tüüp oli sarnane, kus
juba olevad hooned ehitati ümber
elamuks. Teisel pildil on endine
moonakate karjalaut elamuks üm-
ber ehitatud (moonakate elumaja
on maha põlenud). Lauda räästa-
alusele on ehitatud paekivist
müür —, vaheruim on sahvriteks;
seintesse on raiutud paar akent ja
siin elavad inimesed...

Kolmas tüüp on juba ehitatud
„hädahoone“ (3. pilt). Kuid siin

ei ole mõõduandvaks olnud elamise lähedus, vaid esimesel kohal on olnud põllusaagi mahutamise küsimus. Suurele kuurile on ühte otsa ehitatud kambriku, kus väikene pliit, mille suitsu viib õhku pikk plekkтору; teisel pool kuuri otsas on ajutiste ehitustena loomalaudad. Kaev ukse ees, heinakuhi toa läheduses...

ja asunik elab nii päevast päeva mõttega, kuidas ehitada oma maalapile korraliku elamu.

Ning paariaastase viirelemise järele kerikibi asuniku kohale uus elamu, mis tihti otsarabekohasem, kui vanemad elamud ümbruses. Tänavu oli väga tihti näha ehitamist asunikude kohtadel.

Viator.

LORD NELSONI VIIMANE ARMASTUS.

SCHUMACHERI AJALOOLINE ROMAAN.

Tõlkinud E. J.

Kolmaskümnes kolmas peatükk.

Iga päev võttis Ferdinand „Foudroyant'il“ kõikidest riigiosadest saadikuid vastu, iga päev kinnitas ta neile oma armastust ning heldust. Ühtaega aga kirjutas ta määrustele alla, mille põhjal uut riigikohut asutati patriootide karistamiseks.

Kordusid Vanni ajad. Mõne nädala jooksul oigas juba 8000 inimest Neapeli vangikodades. Ja nende arv paisus tund tunnil.

Nelson kohkus. Teisiti oli ta seda õiglust ette kujutanud, mida ta Ferdinandile soovitas. Lühike ja karm kohtuotsus süüdlastele, siis rahu ja riigi ülesehitamine.

Sageli tungis ta kuningasse, et see oma tegevusi muudaks. Ferdinand kuulas küll armulikult pealt, noogutas pead, kuid ei muutnud midagi. Ükski karistus polnud kõva küll, miski hirmutamise küllalt mõjuv.

Ja et kogu vastutust kohtunikkudele veeretada, oma nime puhtaks jätta, lükkas ta surmaotsusi selle aja peale, kus ta ise Palermo tagasi on saanud...

Tihti mõtles Emma Cirillo peale. Tegi plaane tema päästmiseks. Kõneles Nelsoniga, palus teda sellest kuningale rääkida.

Nelson ise kahetses Cirillo kurba saatust, oleks teda meeeldi aidanud. Aga võis ta selle ühe eest välja astuda, kes ainult tema arst olnud, kuna teised, vähem süüdlased, asjata armu palusid?

See oli võimatu. Õiglus ja au ei lubanud seda...

* * *

Helgelt lasus juulikumus neil päevil lahe vetel, kuivatas laeva keresid, rusus inimeste närve, ning meeli.

Hommik- ning õhtutundidel, kui jahedad tuuled merel puhusid, mehtas Nelson väikese ühemastilise laeva, purjetas kuningaga, Emma ja sir Williamiga kaugemale saartele ehk linna

kallast mööda, kus paistsid kaugemale ulatuvad võitluste jäljed.

Kunagi ei annud Ferdinand luba randuda. Igal pool kartis ta salajaid pealetungimisi, varjatud mõrtsukaid. Vastutulevad paadid võisid nende laevast vaid eemalt mööduda, kalurid pidid oma võrgud kokku mässima ja täiel jõul põgenema.

Kuid ühel hommikul ei taandunud väike kalurpaatide salk, vaid sõudis otse kuninglikule laevale vastu. Kohkunult pikendas Hardy sõitu, lasi ähvarduspaugu õhku. Nüüd sööstisid paadid laiali, kuna seesolijad hirmukisa tõstsid. tumeda kogu peale näidates, mis kaugel merel paistis.

Suur kala näis see olevat, mida lahe vood Neapeli poole ajasid.

Ferdinand oli kalurite lähenemisel kajuti põgenenud. Hardy teatel hakkas ta kergemini hingama, läks oma saatjatega üles laevalaale merikoletitist vaatama. Ja kuna teised naljatades oma arvamisi vahetasid, võttis ta pikksilma, sihtis mõistatusliku olevuse poole.

Äkki hakkas ta naerma.

„Need mehed on endid vist juba vara hommikul täis joonud, et tükki puud kalaks peavad. Puu on see, mast.“ Ta ulatas pikksilma Emmale. „Tahate vahest ka vaadata, my lady?“

Emma teritas pilku.

„Mina ei või teie majesteedi arvamist jagada“, ütles ta naljatades. „Sel ajal näib pea olevat. Ja selle all miski nagu rind. Kui meie Vahemeres poleks, peaksin seda hülgeks.“

Elavalt kargas Ferdinand püsti.

„Hülge? See vast oleks asi! Siin pidavat üks selts elutsema... valge kõhuga. Ma pole veel kunagi sarnast näinud. Kapten Hardy, on teil laeval vast mõni viskoda? Püss pole kalastamiseks soodne; viskoda peab olema. Ehk lasete järele vaadata? Ruttu, et loom minema ei pista!“ Temas oli jälle kirglik kalastaja ärganud. Vahetpidamatult pikksilma vaa-

dates, kõnetas ta Emmat. „Tõesti, lady Hamilton, teil on õigus! Pea, rind — see võib ainult hüljes olla. Kuid see loom ei näi sugugi kartvat. Vaadake ainult, kuis ta meie poole tuleb! Hardy! Hardy! Kuhu jääb ta viskodaga?“

Ta vaatas trepi poole, mis alla laevaruumidesse viis. Et aga kapten ikka veel ei ilmunud, siirdus tema pilk uuesti imeloomale.

Äkki lasi kuningas pikksilma kukkuda, sirutas käed tõrjudes välja. Surnukahvatus tõnbus ta näole. Päranikestud silmil vahtis ta tumedat keha, mis kõikus laintel...

Pikka tuli haruldane ujuja lähemale... lähemale...

Sirgelt lamas ta voogudes, rind ülespoole. Miski ei liigahtunud temas. Heledalt sädeles tema juuks päikesepaistel. Tema pea oli veidi tahapoole käänatud, nõnda et valgus ta tarretunud, vahajale näole langes. Madalale alla vajunud oli lõug, oli huuled laiali tõmmanud ning lasus pikale venitatud kaelal, mida vettinud kõis tugevasti ringitses. Laialt avatud suu näitas tugevaid hambaid, musta keelt. Ja need silmad... need hirmsad ülespoole sihitud silmad...

„Caracciolo!“ karjatas Emma ning haaras kohkunult Nelsoni käsivart. „Caracciolo! Kas pole see Caracciolo?...“

Saabus juba vaikus. Liikumatu olid kõikide pilgud koletsisse kiindunud. Igaühele näis, nagu oleks ainult sel õigus kõneleeda, kelle suu viimsele karjatusele avatud, kelle kaebust tõstvad silmad üles taeva poole juhitud.

Võimatu liigahtuma, seisis ka Ferdinand. Ainult tema huuled värisesid, krampplikult mõnd sõna otsides, mis rusuva vaikuse peletaks.

Viimaks sai ta endast võitu. Nagu nuheldud looma ulung kostsid sõnad.

„Mida tahad sa minust? Mida tahad sa minust, Francesco? Mida tahad sa?“

Nagu põlglik naeratus näis surnu huultel lehvivat, siis ujus ta edasi Neapeli poole...

Don Garano lähenes kuningale.

„Hukkamõistetud hing tunneb piina, sest tema laip peab rahutult merel hulkuma. Caracciolo tuli teie majesteedilt hauda õnnistatud mulda paluma.“

Meeletult hakkas Ferdinand endale risti ette lööma.

„Hauda? Hauda? Ta peab selle saama, ta peab selle saama!“

Sügavasti kummardudes taandus pihtiisa, kuna sir William Ferdinandile lähenes. Põlgus helkis tema silmis, hääl aga meelitas.

„Vahest on Don Garano õigust ütelnud, majesteed. Aga võib olla kannatab tema hing pa-

tusurve all, ei või enne rahu leida, kuni teie talle olete andeks annud. Seepärast saatis ta oma laiba siia, et teie majesteedilt äraandmise eest armu paluda.“

Jälle löi kuningas risti ette.

„Arvate? Arvate teie? Andeksandmist tahab ta? Selle peab ta saama, selle peab ta saama!“ Karjades hüüdis ta Caracciolole järele. „Annan sulle andeks! Kuuled sa, Francesco? Ma annan sulle andeks!“

Kogeledes käskis ta Actoni Santa Lucia karuritele teada anda, et nad Caracciolo laiba veest välja tõmbavad ja ta Santa Maria la Catena õpetajal maha lasevad matta.

Siis tahtis ta alla kajuti minna. Kuid põlved värisesid. Ta pidi võrele nõjatuma, et mitte kukkuda.

Emma tuli heale mõttele. Äkki läks ta kuninga juure, pakkus talle käe. Jalutas ta alla kajuti, avas tema kuue, et ta ei lämbuks tõi karastavat jooki.

Kõik lasi kuningas endaga teha. Oli nagu mannetu laps. Täna kõige hea eest.

Siis võttis Emma südame rindu. Langes kuninga ette põlvili, palus Cirillo eest...

Kaua põikles Ferdinand. Lõpuks, kui Emma ei lakanud neid teeneid meele tuletamast, mida arst kuningale, kuningannale ning nende lastele teinud, andis ta järele. Lubas armu ainult ühel tingimusel. Cirillo pidi andeks paluma. Pidi oma kuriteo ära nägema, jakobiinlastest täiesti lahti lööma...

* * *

Õhtul kõneles Emma sellest Nelsonile. Palus luba Cirilloga rääkida.

Hetkeks kattus Nelsoni nägu tumeda tõsidusega. Kuid kohe selle peale käskis ta Hardy vangiahelatest vabastada ja ta aega viimatult kajuti tuua.

Tund hiljem astus Cirillo sisse.

Teda nähes karjatas Emma. Oo, mis olid need nädalad sellest ausast, vaimukast inimsõbra näost, neist peeneliikmelisist arst-kunstniku kätest ja sellest kõrgest, tugevast mehekogust teinud!

Eredast kajuti valgusest pimestatud, oli Cirillo vaikides ukse kõrvale seisma jäänud. Alles kui ta Emmat nägi, tõstis ta pea.

„Teie, mylady?“

See pehme häälekõla rebestas Emma südame. Tema ette seisma jäädes, hakkas ta nutma. Sirutas mõlemad käed välja, kuid ei julenud teda puudutada. Kartis sellele haigele kehale valu teha.

„Cirillo... Cirillo...“

Tasakesi raputas arst pead.

„Teie ei pea nutma, mylady. Kas ma pole teile alati ütelnud, et teie ärrituma ei pea. Ja lord Nelson? Läheb tal paremini? Teie teate ju, peale Castellamare...“

Nelson astus pimedast nurgast esile, kus ta seni seisnud.

„Mina olen siin, Don Cirillo...“

Cirillo kohkus. Tegi liigutuse, nagu tahaks ta põgeneda. Siis mõtles ta pisut järele, astus lähemale, silmitses tähelepanelikult Nelsoni.

Miski nagu vari libises ta silmil.

„Kardan, et teile sugugi enam kasulik ei või olla, mylord. Minu instrumendid on kõik kadunud. Ja mu käed...“

„Ma ei lasknud teid enda pärast tuua, Don Cirillo. Mylady soovis teiega kõnelda. Aga kui lubate, jään ma ka siia.“

Kerge naeratus libises arsti huultele.

„Aga kui mylady minult nõu tahab küsida...“

Mõtleb ta siis ainult teiste peale? Kunagi ei hoolitse ta enda eest! Piinlik rahutus valdas Emma talle kõik ütelda. Kuid nõrk, nagu ta oli — kas ei teeks see rõõm talle halba?

„Siin ei puutu lugu minusse, Cirillo. Tahan teile ettepaneku teha. Aga enne seda... eks, teie võtate mu kutse vastu ning sööte ühes minuga, nagu vanal ajal? Te teate ju, siis läheb kõne ladusamini.“

Emmale astudes näitas Emma kõrvaltoas kaetud lauda. Hoolikalt oli ta eine valmistanud. Kergeid sööke, mahedat veini valinud, nagu poolnäljasele kohased. Oli valge lina lauale pannud, roose taldrikute vahele puistanud, õrnpunase lambi süüdanud, mis pehmet valgust laiali laotas.

Cirillo oleks nagu karjatanud. Tema silmi tungis ahne rõõmuläige. Värisevaid käsi välja sirutades, sööstis ta laua ääre, tõmbas korvikesest tüki leiba ning tahtis selle ära peita...

Siis aga näis ta mõistusele tulevat. Pikka võttis ta leivatüki ning pani selle kõheledes lauaveerele...

„Ei, ma ei tohi süüa. Ma tean, teie soovite head. Aga... see tuletaks seda meele, mis kord oli. Olen inimene, olen nõrk kiusatustele vastu panema. Ja ma vajan oma tervet jõudu, kui lõpp saabub.“

Oli ta kodusõja ning vangielu koleduses mõistuse kaotanud? Endamisi sosistades, taandus ta laualt. Sules vägisi silmi, et mitte midagi näha.

Käsivart puudutades peatas teda Emma.

„Kui lõpp saabub? Kui see aga ei saabu? Kui kõik veel hästi läheks?“

Cirillo kohmetus, jäi seisma.

„Kas kapitulatsioon täidetakse? Kuningas tunnustab seda?“

„Mitte kapitulatsiooni, Cirillo! Siiski tahab kuningas teile armuline olla, kui teete, mida ta nõuab.“

Mõne sõnaga seletas Emma talle kõik. Seal laual oli paber. Amult paar lauset tarvitseks ta kirjutada, et ta möödunud juhtumusi kahetseb, andeks palub ja vabariigi ideedest loobub. Siis võiks ta juba homme vaba olla; võiks minna, kuhu tahab...

Tõsiselt ning osa võttes oli Cirillo pealt kuulanud, nagu endistel aegadel haigete seletusi.

„Minna võiksin, kuhu tahan,“ kordas ta pikkamisi, nagu mõnelt häälelt enda sisimas küseledes.

„Tol viimsel ööl enne üleandmist — kas ei nõudnud ma kõigilt püha vannet, viletsuses ning surmas heale asjale truuks jääda? Kas ei olnud ma ise esimene, kes seda vandus? Kui ma nüüd seda teeksin, mida kuningas tahab... äraandjaks muutuksin, et oma elu päästa... kas ei kannaks ma teadmist truudusemurdmisest endaga igale poole kaasa, kuhu lähaksin?“ Ta ajas enda sirgu, vaatas Emmale hellalt otsa. „Täna teid, mylady, teie headuse eest. Aga ma ei tohi teha, mida kuningas nõuab. Ilm niimetaks mind äraandjaks.“

„Ilm?“ kohkus Emma. „Mis ajast küsib doktor Cirillo ilma arvamiste järele?“

„Ja, see oli varem. Varem ei hoolinud ma ilma arvamist. Kui ma ainult endale elasin, oma teaduse peale mõtlesin. Siis aga... ma ei tea, kas mylady mind mõistab... ülesanne läheneb mulle... tumedat, äräpõlatud asja ilma ees heaks teha. Kui ma sellest nüüd loobuksin just sel ajal, kui ta oma tuliproovi peab läbi tegema — kas ei näiks ta siis halvana? Kas ei naeretaks siis selle üle, ei neataks? Vahest maetaks ta jäädavalt maha.“

„Missugusest asjast teie kõnelete? Aadelist? Oma seisukorrast?“

Jälle naeratas Cirillo.

„Teie mõtlete aristokraatlikku vabariiki? Mina pole aristokraat ega vabariiklane, isegi mitte kuninga vastane. On kuningaid olnud, keda ma väga austan, nagu Preisimaa Friedrichi, Austria Josephi. Siiski olen Parthenopi vabariiki tervitanud, teda teeninud, sest et ta mulle üleminekuna paremusele näis; abinõuna, kõigile kättesaadavaks teha, mida vähesed omavad. Kas ei ole teie ise sageli lazzarosid mõistma-

LEO FALLI OPERETT „MADAME POMPADOUR“ „ESTOONIAS“.

Foto Jurich.

Pr. Helmi Einer
markiis de Pompadouri osas.

tuiks loomeks nimetanud? Ja ometi on neil samad meeled, tunded, tahtmised nagu meil. Ainult toored, metsikutest instinktides mürgitatud. Ja see oli, mida soovisin, et neist loomadest inimesed saaksid.“

„Ja seepärast loobusite kuningriigist?“

„Mitte just kuningriigist, mylady! Ainult

neist Bourbonidest. Või usute, et mõni Ferdinand haridust võib anda? ...

„Aga Maria Carolina...“

Nagu vari libises üle Cirillo näo.

„Ja, alguses uskusin temasse, lootsin ta peale, kui ta siia tuli. Noor, elav, igale heale kaasatundev. Siis aga... kui ta selle õõnsa mehe enda kõrval läbi oli näinud, kui ta igaaastaste sünnituste läbi haigeks jäi, kui kõik headus temas tarretus... kui takistumatust tahtejõust valitsushimu kasvas, kui temas julmus ja viha igapäevaste vastu tärkas, kes vähegi julges vastu rääkida... kui ta noori umistavaid õpilasi surma viis — siis tundsin ma, et tal enam tagasipääsu ei ole. Et haigus kõik suure, ausa ning hea temas hävitanud on, et ta kunagi rahva kasvatajaks saada ei või. Kas ei pidanud ma seal omast ametist loobuma? Maria Carolinat teenida, — kas see pole mõnda halba asja teenida?“

Murelikult vaatas ta enda ette maha, pöördus siis ümber ja tahtis minna.

Äkki tuli Nelson omast nurgast välja.

„Mis teie seal ütlesite, Cirillo? Maria Carolinat teenida tähendab halba asja teenida? Ja mina, kes ma teda teenin — mida ütlete minust?“

Cirillo võpatus, viskas pea tagasi. Julmid sõnad näisid tema huultel lehvi- vat.

Kuid pea muutus ta näoilme. Hellalt vaatas ta Nelsonile otsa.

„Teie, mylord? Teie teenite oma isamaad.“

Tume puna tõusis Nelsoni põskedesse.

„Ma ei mõista teid. Kas te ei kõneleks selgemini? Või kardate?“

„Mina pole sõdur, mylord,“ vastas Cirillo

kindlalt. „Mitte merimees, nagu teie. Kuid ärge arvake, et arstil julgus puudub. Hea küll! Kuna teie Maria Carolinat teenite, teenite oma isamaad. Ja teie armastate oma isamaad, leiate ta suure, haritud, edenenud olevat. Vaba on ta, vaba! Riikide ideaal. Tornina kerkib ta üle me kõikide, kes me orjuses, pimeduses ning ebaususes väänleme . . . Teie isamaad valitseb rahvas. Igale riigikorrale on teie parlamendid eeskujuks. Uhkelt võite Inglismaa ajaloo peale tagasi vaadata, õnnelik võite olla tema saavutuste üle. Tunnistate seda tarvilikuks, et vabaduse tee teie kuningate korjuste üle läks. Et üksiku despotismist esiti aadeli valitsus võrsus, siis kodanikkude enesemääramisõigus . . . Meie aga, mylord, kas ei teinud meie sama, ainult mitte veriohvriga? Sest meie kasutasime selle argpüksialatut põgenemist, et ühe kuninga karrikatuurist vabane da. Kaitsesime oma elu ja kultuuri ülesässitatud, pimedade, röövhi mulise ning verijanulise massi eest. Ja siiski nimetab Inglismaa meid jakobiinlasteks, jumalasalgajateks, äraandjateks! Saadab siiski oma vabu poegi, et samasugust vabadust ihaldavaid Neapeli poegi tappa! Siiski tõendab ta, et ta, teenides Maria Carolinat, inimkonda teenib! Võib mõni asi hea olla, mis head maha surub?“

Vihast leegitsedes oli Cirillo need sõnad välja puistanud. Rutulise, kirgliku hooga, mis ühtki vahelesegamist ei lubanud. Nüüd oli ta väsinud. Nõjatuse raskelt hingeldades seinalle.

LEO FALLI OPERETT „MADAME POMPADOUR“ „ESTOONIAS“.

Foto Jurieh.

Agathon Lüdigi ja pr. Helmi Einer.

Pilt teisest vaatuses.

„Vabandage, mylord, olen enda unustanud. Oleksin pidanud selle peale mõtlema, et ohvitseri suurem kohus on isamaa käsku kuulata. Nagu ka mina kord uskusin oma kuninga käsku kuulama pidavat. Traagiline saatus tahtis, et me vaenlastena üksteise vastu seisame, kuna me õieti vennad oleksime pidanud olema. Kusutage mälestus minu kaalumatuist sõnust!“

Ärge mõtelge minust väga palju halba! Elage hästi, mylord! Elage hästi, mylady!"

Ta tervitas veel viimse pilguga Emmat, siis läks ta.

Uks jäi pooleldi lahti. Ja Emma nägi, kuid ta ootavaile sõduritele oma käed ulatas. Kõlinal langesid ahelad lukku...

Liikumatuult seisis Nelson.

„Kallim,“ sosistas Emma, tahtis tema juure minna, et end ta rinnale toetada. „Kallim!“

Kuid seal langes Nelson talle kaenla. Jälle kordus kramp...

(Järgneb.)

MOLIÈRE'I VÕITLUS ARSTIDE VASTU.

KIRJANDUSAJALOOLINE VESTE.

Kes Molière'i komöödiaid lugenud ehk nendega teatri kaudu tutvunenud, sellele torkab kohe silma kirjaniku loomusunniline vaen oma aja arstide ja arstiteaduse vastu, sellele märgilauale langeb ikka pilkenoolte tihe rahesadu. Kui arstide pilkamine Molière'il algupoole alles juhuslikku laadi kannab, muutub see kirjaniku viimastel eluaastatel otse sõjakäiguks, lõppedes kõige sapisema komöödiaga selles suunas — „Haigega enese ettekujutuses“.

Kui mitte arvesse võtta Molière'i noorpõlve janti „Lendav arst“, siis annab esimese tõsise müksu „arstikunstile“ komöödia „Don Juan“. Arstikuube roninud Sganarelle'ile tähendab tema isand: „Arstidel on nende haigete ravitsemisel sama vähe tähendust kui simul, kogu nende kunst on tuuletallamine.“ Samas stseenis öeldakse veel: „Arstiteadus on suurema osa inimeste kõige suurem ebausku.“ Näitelavale toob Molière esimesed arstid oma näidendis „Armastus arstina“, kus nad simuleeriva Lucinde ümber asjata askeldavad, nagu hiljem täie tervise juures oleva Pourceaugnac'i ümber. Esimesel juhtumisel on nad teadlikud sharlataaniid, teisel juhtumisel fanaatikud, kes oma abinõude ja vahendite imetegevast väest pimestuseni veendunud. Viimased on need kõige kardetavad: apteekri kaks last on doktor juba teise ilma saatnud ja viimaseid „ravitseb, hoiab ja trakteerib ta, kui oleksid nad ta enese“. Mõlema jandi vahel seisab „Arst vastu tahtmist“, milles inimene situatsiooni tõttu arstina peab esinema ja oma korraldustega igatahes mitte vähem abi ei saada, kui kutsearstid. Ent komöödias „Haige enese ettekujutuses“ võtab Molière Purgoni ja isa ning poeg Diafoirus' tes kõik kokku, mis tal isiklikult on arstikunsti vastu öelda. Ta laseb üht tegelast kinnitada: „Arstiteadus on suurim totrus, mis inimesugu enesele välja mõelnud... Mulle näib see halbi narrimänguna, lõustaliku naeruväärsuse-na, kui üks inimene katsub teist terveks teha... Selle nõndanimetatud teaduse kogu hiilgus seisab... säravates fraasides, mis haiguse

põhjusi leidmata sõnu teeb, ja tegude asemel ainult töotusi annab.“ Arstid on siin osalt narrid, kes rahva ebausku jagavad, ehk jälle kelmid, kes ise oma kunsti ei usu, kuid seda rahateenimise mõttes aus hoiavad. Kirjanik kisub oma enese isikugi vaielustesse, kui laseb öelda, et tal küll veel tervist on oma haigust kanda, aga arstidele selleks enam ei jätku: arstide ravitsemist võivat ainult õige tugeva tervisega inimesed välja kannatada!

Ehk küll Molière ühtegi kutset ei ole nii armutuult pilganud, kui arstide oma, on ometi teada, et ta tegelikult ometi „umbusule“ ohverdas. Kui Ludvig XIV. kord oma õueteatri juhiilt küsis, mis ta arst talle teeb, vastas Molière küll irooniliselt: „Meie puhume üksteisega juttu, lahikumisel kirjutab ta mulle mõne vahend, ma ei tarvita seda ja paranen,“ aga on teisi dokumente, mis tõendavad, et Molière arstivahendite küljes kõvasti rippus. Kui Molière suri, olid tal õige suured arved kahe apteekri juures. Üks ta kaasaeglastest jutustab, et kirjanik olevat enesel ühel päeval neli korda „aadrit“ lasknud ja tema raamatukogus oli tuttav ravitsemise õperaamat, mille järele ta ise end ravitses.

Mõnelt poolt arvatakse, et isiklikud põhjused Molière'i tõuganud arstide vastu üles astuma. Ta elas teatavasti ühe arsti juures tüüri, kelle kitsi naine Molière'i abikaasaga (Armande) tülli sattus. Galandid abielumehed astusid muidugi kumbki oma daami eest välja, ja Molière olevat vastasele sellega kätte maksnud, et kirjutas komöödia „Armastus arstina“. Jutul võib ju oma põhi olla, ent vaenukäiguks arstide vastu üldse on seda vähe, selleks mõjusid kaasa mitmed teised kogemused arstidega kokkupuutumisel. Ta võis tähele panna, kuid arstid oma mõttetut ravitsemisega nii mõnegi tuttava hauda saatsid, ta enese poeg suri arstide käes ja ta ise oli mitu korda raskesti haige, ilma et arstid talle oleksid suutnud abi saata. Nad pidasid pilkki nõupidamise-koosolekuud, pomisesid ladinakeelseid nimetusi, löid lahti Hip-

pokratase ja Galenuse raamatuid, hülgasid oma teadmistega vaelustes, aga haige hädale ei suutnud nad kergendust tuua. Oma enese nahal õppis Molière arstiteaduse „võite“ tundma. ta jõudis äratundmisele, et organism ainult ise end aidata võis, ja et iga inimese välispidine vahelesegamine oli — looduse vastu. Meie teame, et Molière oma komöödiates kõige vale ja loomuvastasuse naeruvääristajana esines, samalt seisukohalt astus ta nüüd ka arstide kui looduse narrijate vastu üles. Nagu ta oli paljastanud usuelu, kirjanduse ja kasvatuse vari-seere, nii salvas ta ka arstiteaduse Tartuffe'e.

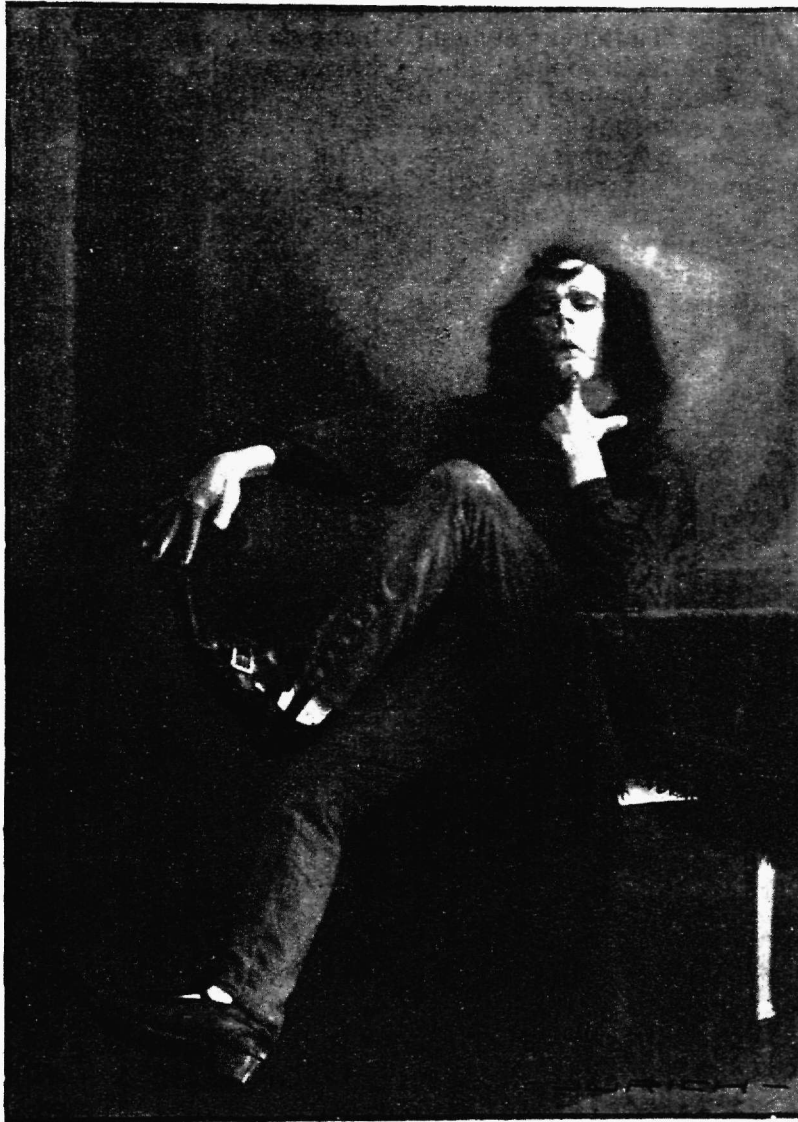
Sellest järgneb Molière'i tegelaste seisukoht arstide suhtes. Kõik loomuliku tundeeluga inimesed põlgavad arstide ravitsemisviise, kas teadlikult või loomusunniliselt, kuna narrid ja rumalad neid oma kitsa silmaringi tõttu usaldavad. Molière'i kõlblise usutunnistuse järele oli inimese loomus oma olemuselt hea, selle vaate kandis ta ka füüsilikasse üle, uskudes, et inimese organism oma enese loomulikkude abinõudega on enese kõige parem arst.

Arstide naeruvääristamine iseenesest ei ole Molière'i leidus. Arstid olid juba Aristophane-sele, Plautusele, Martialile jne. satüürlist too-

resainet pakkunud. Hiljem astus Petrarka arstide vastu üles. Kogu renessansi ajajärgul valitses sügav vastolu platoniseeriva luuletaja ja „aristoteliseeriva“ arsti, fantaasia ja täheknämnise vahel. Lugematuis Itaalia komöödiats,

LEO FALLI OPERETT „MADAME POMPADOUR“ „ESTOONIAS“.

Foto Jurich.

Agathon Lüdig, pilkeluuletaja Joosep Calicot' osas.

ja arstikuub peitis eneses mõnegi sharlataani. Nad olid elusad kujud komöödiast. Pikkade habemete, suurte parukate ja kõrgete torumütsidega ratsutasid nad oma hobueeslite seljas läbi linna. Kui kuninga õuearst enese hobuse selga usaldas, pani see „uuendus“ kogu fakulteedi ärevuses liikuma.

novellides ja satüürides pilgatakse arstide puupäisust ja rahahimu. Neid peeti eesõigus-tatud mõrtsukateks. Inglise kuninganna surma puhul ilmus pilkelaul, mis vabas tõlkes järgmist lausub: „Kas tulevikus küll keegi usub, et suure Heinrichi tütar surmas sama saatuse osaliseks sai, kui ta isa ja mees. Mõrtsukate käe all langesid kõik kolm: Cromwelli, Ravail-lae'i ja arsti läbi. Odapiste tabas Heinrichi, tapakirve all kaotas Karl pea, aga oma voodis rumala arsti käe läbi sureb Henriette.“

Meile tunduvad Molière'i arstid karrika-tuuridena ja kirjaniku vaen arstiteaduse vastu ebakultuurilisena, kuid tollaegne arstikunst oli tõepoolest armetu

„Habe üks teeb juba pooleni arstiks“, ütleb üks Molière'i toaneitsi, ja teener Sganarelle tarvitseb enesele ainult arsti-taalari selga tõmmata, et sama eduga „ravitseda“ kui „spetsialistid“. Ja üks teine Molière'i tegelane lausub: „Arsti mantli ja kübara all on iga totrus teaduslik, iga meeletus mõistlik“.

Olgu nimetatud, et seitsmeteistkümnenda aastasaja arstimine ei toetunud pea sugugi enam katselisele teadusele. Ta lähteks ei olnud mitte inimese keha ja selle funktsioonide tundmaõppimine, vaid teatavate kindlate teooriate maksmapanemine inimese keha kulul. Arstiteaduse jüngritele õpetati ülikoolides ravitsemise filosoofiat, maksvaid teooriaid ja hüpoteese, mis kubisesid loogilistest hüpetest ja spekulatsioonist, seal õpiti ravitsemise meetodide üle vaidlema, aga ühegi haigega, keda tarvis ravitseda, ei puutunud need tulevased arstid kokku! Praktika puudus täiesti, selle asemel „tudeeriti“ Hippokratesest ja Galenust. Alles kui üliõpilane oli oma eksami sooritanud ja diploomi saanud, astus noor arst esimest korda haigevoodi juure. Ta saatis tavalikult mõnda vanemat meistrit ta käikudel. Mis Hippokrates ja Aristoteles kuulutanud, see oli püha ja puutumatu kui evangeelium, ja pidi igal juhtumisel õige olema, isegi kui silmatorkavad tõsiasiad sellele vastu kõnelesid: inimese organismi ülesanne oli alistuda arstiteadusele, mitte arstiteadus ei püüdnud kohaneda inimese organismile.

Nii võis siis juhtuda, et kui patsient kaebas peavalu üle, siis arst nimetas ta narriks, kui see teooriaga ei sobinud, sest Galenuse järele pidavat selle tõve puhul haige põrn valu tegema. Üks haige on juba päris korralikult hinge heitnud, aga dr. Tomès väidab tunnustajatele otse näkku, et haige tingimata veel elab, sest Hippokratese järele võivat katastroof alles neljateistkümnepäeva pärast järgneda. Ka usk arvude mõjusse mängib suurt osa, sageli ei aita vahend mitte sisuliselt, vaid nõiavõim on selle tarvitamise numbril. Kes kord arsti kätte sattus, pidi tingimata haige olema. Olid tal valud, siis oli see tähtis sümptom; puudusid tal vaevad ja tundis patsient enese tervema, siis oli see veel tähtsam tunnusmärk, et asi haigega korras ei ole. Toob vahend kergendust, siis on arst ulke tagajärje üle muutub aga haige seisukord veelgi halvemaks, seda parem: ravitsemine mõjub! See mis arst oma silmaga näeb ja tähele paneb, võib olla eksitus, aga mis Galenuses seisab, on tõe ilmutus.

Teoreetiliselt seisid tolleaegsed arstid Molière'iga samal arvamisel, et loodus head tahab ja teeb, aga ta vajab arsti järeleitamist. Ent see viis, kuidas arstid tegelikult loodusele abi

olid, teeb nad Molière'i silmis naeruväärseteks, meie silmis veel enam. Haiguse põhjuseks pidas tolleaegne arstiteadus „sante kehamahtu“, mis inimese kehas, olgu veres või maos, korjusid. See „paha veri“ (kus on meie kupumoorid!) pidi kõrvaldatama — haigetele tehti „aadrit“, olid aga sandid mahlad maos, siis tehti vesipritsi (klistiir). Inimese kehas pidi olema kakskümmendneli naela verd, millest kakskümmend naela võis hädaohuta välja lasta, praktikas kaksteistkümmend naela ka tõesti „kõrvaldati“.

On teada, et kuningas Ludvig XIII. ühe aasta jooksul kolmkümmendseitse korda verd lasti, aga see oli veel kerge ravitsemine, kui kuuleme, et Pariisi fakulteedi professor Guy Patins ühel palavikus viibival haigel kakskümmend korda verisooni lõhkus ja teisele reumatismi ravitsemiseks kuuskümmendneli „aadrit“ tegi. Verisooni lõikamine sai viimaks üldiseks abinõuks iga haiguse puhul. Ühed arstid otse ujusid oma haigete veres, teised jälle sümpatiseerisid rohkem vesipritsile.

Kui „aadri-laskmine“ oma loomu poolest juba traagiline on, siis „pritsiga“ oli seotud suur osa 17. aastasaja seltskondlisest ja arstiteaduslikust koomikast, see oli teema, mis nii palju lõbusat tuju sünnitas, ja millele tegelikult kõik alistusid. Vesipritsi tungis kõige kõrgematesse sfääridesse, sai siin isegi „salongivõimuliseks“, sest Burgundia hertsoginna laskis seda „vesikuuri“ enesele isegi kuninga ja mõne teise külalise juuresolekul diskreetselt toimetada, kuna selle juures vastavaid nalju heideti.

Meie ajal hoidume kõigest eemale, mis inimliku loomu väikeste hädadega seotud, meie peame seda väga labaseks koomikaks, mis pildistab looduse isanda võitlust ta seedimise kõrratustega, mis seotud ta intiimsete käikudega. Ent 17. aastasada tundis teisiti, võib olla, mitte halvemalt ja mitte ebapeenemalt, kuid loomulikumalt. Meie teame, et Ludvig XIV, see „päikesekuningas“, oma „öötroomil“ istudes audientse jagas. Vastolu vaimliste ja füüsiliste funktsioonide vahel ei peetud madalaks ega püütud seda igal mõeldaval kombel lilledetaha peita, vaid naerdi ja naljatati nende toimingute kahtlemata, salgamata koomika üle. Sama elutundmus, millele midagi loomulikku halb ei ole, tõi enesega kaasa, et ka suguelu koomika avalikkudeks naljatusteks põhjust andis. Seda peetakse tavaliikult „keskaegseks tooruseks“, kuid õigem on vist märkida, et inimesed tol korral loodusele lähemal seisid (nagu ka talupojakeel meie päevilgi asju õige nimega nimetab), kui nüüdisaegne seltskonna inimene, kelle peenutsev

mõistus ja maitse ei sobi enam „ürgkoomikaga“. Kui need naersid, häbeneme meie ebakasina paljastuse puhul. Racine ja Boileau jutustavad üksteisele asju oma kirjavahetuses, mis meie päevil kuulub „ropenduse“ hulka, eriliselt aga aastasaja armsaina arstimis-aparaadi — vesipritsi — üle. Ludvig XIV. sai igapäev niisuguse pumpamise osaliseks, ja kui ta kord ühe Molière'i näidendi ettekande järele seletas, et arstid, kes nii paljude kannatuste süüdlased, teinekord ka meelelahutust võivad pakkuda, siis kõneles ta seda oma

sel ei oleks olnud enam tähendust, ja missugused silmad pidj siis tegema Galenus! Samuti võideldi ka hiniini vastu, mille jesuiidid 1660. a. olid Euroopasse toonud, ja palju muu vastu, mis kuulsates arstiraamatutes polnud sadandete ja tuhandete aastate eest ette nähtud.

Montpellier'i õpetlased, kes uute voolude poole hoidsid, maksid Pariisi ametvendadele sellega kätte, et nad omalt poolt aadrilaskmise vande alla panid. Üks neist uuendusmeelsetest ütles, et ta tahab pigemini surra, kui et „verd võtta“ lasta, ja kui ta tõesti suri,

LEO FALLI OPERETT „MADAME POMPADOUR“ „ESTOONIAS“.

Foto Parikas.

Pilt II vaatusest.

enese kogemustest. Kuninga seedimislahendused olid tähtsad riiklikud sündmused, millede kohta peeti akte, ja õuekonnas peeti heaks tooniks kuninga „käikude“ üle üksikasjalikult informeeritud olla ja selle üle sama vaimurikusega kõneleda, kui teatrietendusest, uuest raamatust, või muust päevasündmusest.

Meie teame, kui suurt vaeva sünnitas Kõpernikuse teooria taevakehade ringjooksust neile, kes maakeri püsivust tõendasid: sama lugu oli Molière'i aegu arstiteaduses ka uue teooriaga vere ringjooksust, mille vastu Pariisi fakulteet kogu oma autoriteediga sõdis. Vere ringjooksu teooria ei võinud juba sellepooldest õige olla, et siis kohalikul verelaskmi-

avaldas üks Pariisi kolleegadest selle väga soovi, et saadan talle teises ilmas aadrit la-seks, nagu niisugune ateist ja kelm seda õigusega teeninud. Aga ka uute arstivahenditega ei muutunud haige seisukord palju paremaks, neid tarvitati valesti: arstid leidsid ainult uusi abinõusid oma patsientide elu hapuks teha.

Sarnase arstiteadlase abituse juures ei ole ime, et inimesed rohkem „imearstide“ ja „nõidade“ järele jooksid, ning teadlaste autoriteet kuigi palju ei kaalunud. Paljud õpetatud arstid langesid ise „imearstide“ mõju alla ja võtsid kõige veidramaid ravitsemise katseid ette. Kolm õuedaami, keda marutõbine koer kiskunud, saadeti Dieppe'i ja kasteti nad kolm korda

merde. Kui mõjuv niisugune talitus oli, selle jätan lugejate otsustada, aga kas „teaduslik“ arstimine paremaid tagajärgi oleks annud, kui neile õuedaamidele oleks tehtud klistiiri või kui oleks lastud aadrit?

Muidugi leidis arstide hulgas mehi, kes väga hästi tundsid oma võimetust, aga nad lohutasiid endid nagu Sganarelle näidendis „Arst vastu tahtmist“: „Surnud on kõige mõistlikumad ja usaldusrikkamad inimesed maailmas, ei ole ühtegi juhtumist, et nad oleksid kaevanud arsti üle, kes nad surmas.“ Amet oli amet, ta andis leiba ja toitit meest. Kuid teadlikke arste pidi ikkagi vähe olema, suur hulk uskus ise oma kunsti ja vandus oma Galenuse peale, kelle abiga arvas valitsevat elu ja surma. Juba arstide eelharidus soodustas seda suurusehullust. Looduseteadus oli neile võõras, selle asemel dresseeriti noori arstiteadlasi kummalistes vaielustes niisuguste küsimuste üle, nagu: kas ilusad naised sünnitavad rohkem lapsi kui inetud? Kas Tobiase ravitsemine sündis loomulikult teel, või oli see imetegu? Kas on naine looduse ebatäiuslik sünnitus? Niisugused olid tolleaja arstiteadlised probleemid, mida lahendati spekulatiivsete fraasidega ja „vaimurikkusega“. Ja kui siis kandidaat eksamil oli tunnistust annud oma „küpsusest“, kui ta teadis tõendada, et keeletus tekib kõnelemisorganide rikkesoleku tagajärjel, ja et opium sellepärast uinuma paneb, et tal on uinutamise võim, — siis oli see suur mees valmis, see „pooljumal“, kes suuremaid imesid tegi, kui pühad ja vagad mehed. Ametvennad tervitasid teda teise Hippokratesena ja inimsoo lunastajana, nad lausused pidulikku sõnu, nagu see oli kombeks Pariisi fakulteedi pöördustes: „Kõik tuleb Jumalast, hea ja halb. Aga teilt, herrad arstid, tuleb ainult hea. Muidugi on Jumal õiglane ja tal on oma põhjused, kui saadab meile kurvastust, aga lõpuks jääb pahe siiski paheks, kuna arstiteadus alati mõjub parandavalt. Jumal saadab haigusi, teie saadate tervist. Tema lööb haavu, teie parandate. Ta karistab meid valudega, teie aga toote inimsoole kergendust ja teete talle head.“

Selle tervituskõne järele ripub maailma hea käekäik rohkem arstidest kui Jumalast, ning sarnaste komplimentidega haigete kallale lahtilastud noortel arstidel oli vaevalt vastutus-tunnet ja tõsist püüet ametipraktikas. Seejuures olid nad seotud pedantlikust korporatsiooni-vaimust, mis vähemas kui asjas traditsioonist kinni pidas. Nende välispidiste kommete vastu eksimine oli juba „teaduse äraandmine“. Arstiteaduse ülesanne ei olnud mitte haige tervisele aitamine, vaid „põhjalustest“, arstimise kommetest kinnipidamine. „Surnu on surnu ja see pole tähtis, aga hooletu kombetäitmine toob arstide kogule kahju.“ Oli kõvasti keelatud ametvendadega võõrast fakulteedist koos töötada, ja ei olnud lubatud, et noorem arst vanemale vastu vaidleks. Mis aitas seal kõige pikem ja põhjalikum konsultatsioon, kui „vanema arsti“ isiklik seisukoht juba ette oli väljaspool vaielusi, ja mis võis seal palju valida olla: lasti verd ehk pumbati vett!

Lõikusi, operatsioone ei teinud tolleaegsed arstid üldse, see põlatud „käsitöö“ jäeti hirurgidele, keda seati apteekritega ühe pulga peale. Diplomeeritud arstid olid selle jaoks liig peened, lõikused ei olnud nende auga kokkukõlas, patsient võis surra, kui talle see meeldis. Arstide, hirurgide ja apteekrite vahel valitses põline vaen, selle vaenu maksid haiged kinni oma tervise ja rahaga.

Arstid olid neil väga arusaadavatel põhjustel üldiselt vihatud, kui ka hädas nende poole pöördi, põlastust ei varjatud ometi. Molière'i pilge leidis seega tänuiliku pinna. Publikum maksis kätte oma naeruga piinade eest, mis ta kurnajate käte all kannatanud. Arstiteadus on Molière'ist saadik hiiglasammudega edenenud, arstid Molière'i komöödiates on meile veel ainult ajaloolised karrikatuurid. Kuid omal ajal olid need jandikujud elavad inimesed, kõrge teaduse esitajad, ja meie mõistame, et Molière'i vaen sarnase arstiteaduse ja niisuguste arstide vastu ei olnud väiklane kapriis, vaid kirjanik võitles siin ühe sotsiaalse pahega, mis seda kurjem, et siin oli mängus inimene elu.

H. R.

HISPAANIA NEIU.

Õhtu oli soe, peaaegu lämmatav, mägesid ümbritses hõbedane udu. Ma jalutasin Juanaga järve poole. Ta toetus hooletult mu käsivarrele ja trallitas muretult oma ette. Ta kõnnak oli painduv ja graatsiline. Riidetatud oli ta rohelistesse siidikleiti, mis jättis paljaks ta meeldiva kaela ja õlad. Ta oli hispaanlane, tantsjanna, kes esines teatrites ning varieteedes. Juba mitmendat nädalat elas ta minuga Alpi mägestikus, ühe järve lähedal. Asusime talumajas, mida ümbritsesid kaunid, lilledega üle külvatud aasad ja põllud. Iga hommiku suplesime järves. Vallatades ja naerdes lookles ta oma saleda ja painduva kehaga läbi sinise vee. Kaunid olid kõik ta liigutused, iseäranis ilusa antiikkujude vormi omasid aga ta käed.

Oli õhtu ja meie läksime järve poole. Kaugel helises kell, roosad pilved ujusid kergelt läbi õhtusina, järvel söitsid üksikud paadid.

Meie läksime mööda taluaiast. Seal seisis noor lesk talunaine. Viimane oli meile tuttav, sest ta poeg Fritz oli mu sõber. Alles sellisama päeva hommikul arstisin Fritzi kätt, mille ta haavanud puid lõhkudes.

„Kuidas tunneb emast Fritz?“ küsisin ma seisma jäädes.

„Täna küsimast,“ vastas naine, „teie ravitsemine vähendas ta valu.“

„Tulgu ta homme jälle minu poole, ma vaheatan sideme,“ ütlesin ma.

Ta tänas veel korra, kummardus ja noppis hulga ilusavärvilisi suvililli. Siis tuli ta aia ääre ja ulatas mulle lillekimbu.

„Olge head, siin on teile mõned lilled,“ ütles ta.

Täna lilled eest, kiitsin nende iludust, palusin Fritzi tervitada ja ulatasin siis käe jumalagajätmiseks.

Läksin edasi. Juana aga oli vaikne ja ei toetunud enam mu käsivarrele. Ma aimasin ta meeleolu muutuse põhjust — ta oli armukade. See oli juba tema iseloomule kohane.

„Toredad lilled,“ ütlesin ma lillekimpu vastu nagu surudes.

Juana saatis mu poole rutulise pilgu, siis sõnas ta:

„Mu arvates on see veidike pealetükkiv, need lilled...“

„Ära ole nii rumal,“ ütlesin ma, „ta on mu vastu tänulik, muud midagi. Miks ei või ta mulle anda mõnda lille oma aiast?“

„Mulle näib, sa oled täiesti armunud neisse lilledesse.“

„Aga Juana!“

„Viska nad ära!“

Ma naersin.

„Ära visata? Miks?“

Ta viskas oma ilusa mustajuukselise pea tagasi, ja ta silmad leekisid.

„Sellepärast et ma neid vihkan! Ma ei salli, et sa käes hoiad lilli, millesse peidetud ilusa talunaise armastus!“

Ma raputasin pead.

„Juana, sa kõneled rumalusi. Meie viime lilled koju, seal ilustavad nad tuba. Sellega lõpetame.“

„Kunagi!“ vastas ta. „Isegi neid lilli ei taha sa mu soovi peale ära visata! Kas seda nime-tad sa armastuseks?“

„Juana, oled sa kaotanud mõistuse?“ Ma tundsin eneses kerkivat viha, kuid püüdsin end näidata rahulikuna.

Ta silmad sätendasid, ta oli üsna kahvatu.

„Hoiä siis neid lilli,“ hüüdis ta, „suru nad vastu oma südant, ilusta nendega tuba — mul on sellest villand. Head ööd!“

Ta lahkus minust ja läks metsa mööda kitsast teerada kiirete, elastiliste sammudega nagu hirv.

Ma hõikasin teda, kuid asjatult. Ta kadus pimedusse, kaugelt kuulsin veel ta trallitamist. Vähe aja pärast vaikus ka see. Seisin seal, lilled käes. Vaatasin järve poole. Teiselpool järve vilkusid juba esimesed tuled. See hispaanlane on imelik, kangekaelne olevus, mõltesin pead raputades ja läksin koju. Panin lilled vette. Ootas Juanat. Ta ei tulnud. Süütasin lambi, sorisin hajameelselt raamatut, ootasin, kuulasin iga väljastkostvat häält. Ootamine oli asjatu. Heitsin voodi. Lamasin kaua unetult, pea täidetud segaste mõtetega. Viimaks uinusin.

Järgmisel hommikul ärkasin vara. Teises toas kushetil lamas Juana. Ta oli täiesti riides, juuksed langesid tal korratult õlgadele. Ta avas silmad, vaatas mulle otsa jaheda pilguga ja kargas üles.

„Olen väsinud,“ lausus ta, läks magadistuppa ja viskas end voodi.

Varsti tuli ta aga söögituppa ja meie võtsime seltsis hommikueinet.

„Oli seda vaja?“ küsisin ma, „kus olid sa eile õhtul?“

„Olin metsas,“ vastas ta, „tundsin tarvidust üksi olla. Ärgem rääkigem enam sellest.“

Ma muutsin jutuaine. Kavatsesime järgmisel päeval teha reisi Alpidesse. Siis läksime järvele suplema.

Oli imeilus suvipäev, ametistikarva taevas

kiirgas päikeseratas, aasadel sumisesid mesilased.

Talunaise aiale lähenedes panime tähele, et seal on juhtunud midagi iseäralikku. Aias kõnelesid ärritatult läbisegi lesk, Fritz ja paar võõrast naist.

„Mis siin juhtunud?“ küsisin ma.

„Jumal teab, mis neil siis ikka seal on,“ ütles Juana kergelt.

Aias nägime hävitustööd. Lilled olid üles rebitud ja puruks tallatud.

Ma tuksatasin seda hävitustööd nähes ja vaatasin Juana poole. Ta nägu ei avaldanud imestust, vaid oli ükskõikse ja tuima ilmega.

„Öösi on hävitatud minu lilled,“ ütles talunaine kaevates. „Ma ei suuda aru saada, kuidas võis keegi purustada nii ilusad lilled.“

Ma pomisesin midagi kõlvatusest ja barbaarsusest. Teadsin aga kindlasti, kes seda oli teinud. Tundsime, et kahvatasin.

„Aitan aia korda seada,“ ütlesin Juana kiuste, „räägime sellest pärastpoole pikemalt, praegu läheme ujuma.“

Kui meie natuke maad edasi olime läinud, ütlesin Juanale:

„Seda tegid sina.“

Ta vaikis ja näppis rohukõrt.

„Kuidas said sa hakkama niisuguse teoga?“ ütlesin ma. „Ostan aednikult uued lilled, ja sa aitad mind istutamise juures.“

Ta naeratas pilkavalt.

„Selleks ei saa mind keegi sundida,“ surus ta läbi hammaste.

„Tee, kuidas tunned. Sul on kurat sees.“

Sammusime vaikides edasi.

Järve ääre jõudes ütlesin, et ma ujuda ei soovi, vaid selle asemel järve ääres jalutan.

„Hea küll, siis ujum üksinda,“ vastas Juana, „ilm on ilus ja järv meelitatav.“

Ta läks vee ääre, nähtavasti rõõmustades selle üle, et minust lahti sai. Ma vaatasin natukese aja pärast tagasi: nägin Juanat triibulises ujumisülikonnas hüppavat lõbusalt vette, kus ta edasi ujus toredate, kergete liigutustega nagu näkk.

Jalutasin ärritatult. Vaikne suvihommiku ilu ei rõõmustanud mind. Pöörasin varsti koju tagasi. Juanat polnud seal. Jätsin talle kirja, milles teatasin, et lähen linna tellima lilli rikutute asemele ja palusin teda üksinda einet võtta. Sõitsin jalgrattal linna, veetsin seal aja mitmesuguste talitustega. Koju läksin alles õhtul.

Tuppa astudes nägin Juana asju sissepakituna. Teadsin kohe, mis juhtunud. Laualt leidsin Juana kirja. Ta palus saata oma pakid ühte Saksa linna, kuhu ta ise ette sõitnud.

Seisin üksinda seal. Ma ei olnud väga üllatatud, olin siiski kurb. Kahju temast — ta trallitas nii lõbusasti, ta keha oli painduv ja käed klassilised.

Kahju Juanast!

Järgmisel päeval saadeti lilled linnast kohale. Istutasime nad aeda — noor talunaine oli väga rõõmus ja tänulik.

Õhtul läksin temaga jalutama. Istusime metsa ääre kaseokstest tehtud istmele. Suurepärane vaade avanes järvele. Istusime ja lobisesime tüki aega. Mägede tagant kerkis piimvalge kuu, järve pind omandas imeliku läike. Panin käe ilusa talunaise kaela ümber, ja ta toetas oma valgejuukselise pea täis andumust mu õla vastu.

Sellest ajast kohtasime iga õhtu.

Kunagi poleks mulle midagi sarnast meele tulnud, poleks Juana piiritu armukadedus mulle selleks tõuget annud.

Hans Bethage järel R. L.

KAS VÕIB VÄLIMUSE JÄRELE TUNDA KURJATEGIJAT.

Gall'ist ja Lavater'ist saadik on pealuuõpetuse probleem arstiteaduslikule uurimusele ikka jälle uuesti esinenud. On pakkunud suurt huvi võrrelda suurvaimude peakuju nende vaimliste omadustega, kuid eriti äratasid huvi Itaalia uue kriminalistidekooli katsed geniaalse Cesare Lombroso juhatusel. Siin võeti tähelepanuallusteks nimelt kurjategijad, vaadeldes nende pealuu ehituse suhet nende kalduvustega kuriteole.

Oma peateoses „*Hommo delinquente*“ (Kuritegevuslik inimene) toob Lombroso lõpusaadused 383 kurjategija pealuu mõõtmisist ja teaduslikest võrdlusist, mida ta toiminud koos oma kaastöötajate Paoli, Amadei, Ferri, Manuelli ja teistega. Oma piinliku täpsusega korda saadetud vaatlustel tuleb ta otsusele, et pealuu ja näo ebanormaalset ehitust tuleb ette küll ka ausate inimeste juures, kuid siiski on see kõige silmatorkavamalt omene

kurjategijaile, ja sageli peituvad vähemärgatavate peaja näoehituse vigade taga varjatud kired ning kalduvused kuriteole.

Suur tähtsus kurjategija äratundmiseks on kõige pealt pealuu suurusel. Siin on selgunud, et kriminaalseil, mitte juhuslikel, üleastujail on pealuu mahutavus vähem kui normaalimesil ja suurem kui hullumeelseil, kusjuures olgu tähendatud, et niihästi Lombroso kui ka teised modernimad teadlased ei pea kurjategijaid hullumeelseiks; kuigi ei saa salata, et paljud kurjategijaist on vaimliselt haiged, pole psüchiaatrid neid siiski tunnustanud hullumeelseiks.

Kurjategijate pealuuehituse tunnusemärgid on väga mitmeladilised; kõige silmatorkavamad omadused on üksikute näo-osade ebasümmeetrilikkus, nagu näiteks liig tugevasti väljaarenenud silmakoobas, teravakujuline pea, neegri

või ahvi lõualuu sarnaselt kujunenud lõug, mis sageli imestamisvärselt eriloadiline, siis kõver nina, kõõrdi vahtiv silm, lame otsaesine, rippuvad kõrvad, enam või vähem kustunud pealuuõmblus, lame peakuju ja peaju liig väikene maht.

Väga huvitav on siinjuures vahet teha nende vahel, keda kuritööle kihutab endakasu ja saagihimu, kes toimivad ettevaatlikult ja kavakindlalt, ja nende vahel, kes saavad kurjategijateks mingi kire mõjul, tõugatud äkilisest silmapilgust. Viimaste juures pole sageli märgatagi mingid oodatavaid ebanormaalsusi.

Iseäralik, kuid siiski seletatav nähtus on pealuu erilaadilikkuse mitmekesisus mitmet liiki kurjategijate juures. Nii leidub mõrtsukate seas enam lühikepealisi, varaste ja valetajate seas on ülekaal pikkpealistel. Noored kurjategijad on kehaehituselt

August Sternickel,

hulगतapja ja tulesüütaja, kes 47-aastasena surma mõisteti. Näos kõik loomallikkuse tunnused, ähvardav pilk (nagu kardetavatel hullumeelsetel), eemalseisvad kõrvad, põseluud ja silmakoopad liig arenenud.

suuremad kui harilikud noored inimesed. Võib arvata, et armetu elu, millega nad enamalt jaolt juba lapseeas harjunud, neid on karastanud vangipõlve ja teiste kannatuste vastu. Seletatavam näib olevat kehasuuruse vahe täiskasvanud kurjategijate juures, kusjuures arusaadav, et tugev, rinnakas ja suur inimene, kui temas elutsevad kuritegelikud instinktid, on kaldud vägivaldtegevusele, kuna nõrk ja jõuetu end püüab aidata kavaluse ja pettusega.

Leidub ju mitmeid meeldivaid, isegi haruldaset ilusa välimusega kurjategijaid, kuid suurem osa neist jätab eemal-letõukava mulje. Nende nägu-

Grete Beier,

kes 1907. a. tappis oma peigmehe mürgi ja laskeriista abil. Tapja ilusast näost paistab kirglikkus, kuid pole märgatagi kurjategija tunnuseid; ta oli hüsteeriline ja raske iseloomuga.

Osvald Trenkler,

tappis 1912. a. Berliinis kulilasepa ühes naise ja tütreaga. Nägu ebasümmeetriline; suured eemalseisvad kõrvad; põsenukid ja lõug liigarenenud.

Proua Nebbe ja proua Klein,

kes 1923. a. algul püüdsid mürgitada oma mehi, mis Kleiniil ka korda läks. Kleini nägu on ebasümmeetriline, kõrvad eemalseisvad.

del puudub enamasti ikka see, mis inimnäo üldse meeldivaks teeb, nimelt kokkukõla.

Nii on paljuil neist külli neegrilikult tihe juus, kuid habet pole kas peaaegu sugugi ehk teda on vaevaliselt vähe.

Varaste juures on eriti silmatorkav liikmete ja näojoonte liikuvus, kuna mõrtsukale enamasti omane on liikumatus ja tardumus. Vargail on tihti õige, otsalt otse lohku paindumatult eemaleulatav nina. Silm on rahutu, luurav, otsaesine väike, sageli lame, ja tihti rippuvad kõrvad. Lühikepealised tüüpe võib tunda iseäralikult tugevaist huultest ja olgugi varjatud, siiski hõõgvast pilgust. Nad on enamalt jaolt õrna kehaehitusega ja, olles homoseksuaalsed, naiselikkude vormide ning liigutustega.

Kõige tähtsamaks osaks näos on, erifi suurte kurjategijate juures, silm. Nii paistab mõrtsukate pilk jäisena, silmatera lii-

Karl Grossmann,

kes kuni 1920. a. Berliini idaosas palju naistetapmisi toime pani. Seksuaalkurjategija, mida tunnistavad ka ta näojooned; pilk tardunud ja hõõgv, kõrvad hiiglasuured, viganee pealuukuju.

kumatuna, sageli on silma värviline osa kollane ehk punatäpiline. Lamedad näokujud, suured, lai nina, kitsad huuled ja ahvidele sarnaselt kujunenud hambad — sarnadus suurte inimahvidega on mõnede juures kohutav. Sageli on neil hiiglasuured põseluud ja tahapoole kalduv otsaesine. Mõnede neist on omane peaaegu ebaloomulik kahvatus, sügavad kortsud otsaesisel, ja näib, nagu ei võiks nad iial naerda. Tõepoolest on ka sarnastele tüüpidele omane lõpmatu kurvameelsus. Näitena võib siin tuua vendi Koppius'i Leipzigist, tuntud Sternickel'i ja

Prantsuse sinihabet Landru'd. Naiskurjategijate juures on kõik need tundemärgid palju vähem silmapaistvad, kuna eriti noorena naise vormide ümarus, õrn näojume ja koketeeriv olek paljugi aitab katta.

MÕNDASUGUST.

Tuleviku kirjutusmasin.

Kui uskuda väljamaa lehtede teateid, siis on ka kirjutusmasina preilide päevad loetud ja edaspidi võime tööhõrse töötajate hulgas ka kirjutusmasina preilid leida. Nimelt teatab Inglise leht „Daily News“ oma Genfi kirjasaatja sõnumi järele, et helveetslane M. Bändli on uue leiduse teinud, mis tema oma seletuse järele midagi vähem ega rohkem ei olewat, kui „kirjutusmasin, mis teda teenival isikul võimaldab hääle abil kirjutada“. Oma leidusest ei räägi leidja mitte palju ja seda sellepärast, et ta pole veel igalpool endale patente muretsenud. Kuid üks olewat kindel, et masin võivat jälgida 90- kuni 100-sõnalist etteütlemist minutis, kusjuures löögivõime sugugi hariliku kirjutusmasina omast taha ei jää.

Küsimuse peale, kuidas etteütlemisest, õigemini kuidas hääle tähesse üleviimise raskusest üle saada, seletab ülesleidja järgmist: Kõige suuremateks raskusteks, mida võita tuli, oli korrekne õigekirjutus ja numbrite kirjutus. Esimene paistis ülepea pääsmatult raske olewat, kuna iseäranis Inglise keeles pooltosinat tähtede kombinatsioonid on, mis ühesarnase foneetilise kõlaga. Lõpuks leidsin ma pääsetee selles, et lühikesed vaheajad — kümnendiku kuni viiendiku sekundi ulatuses —, mida igal juhtumisel kahe sõna ehk selgelt eraldatava silbi vahel tehakse, automaatselt õigete tähe kombinatsioonide leidmiseks tarvitasin. Teine kõva pähele, mis tuli katki hammustada, oli, kuidas arvusid numbritega kirjutada, kuna soovikorral seda ka tähtede abil võib kirjutada. See leidis lahenduse sel teel, et arvude ütlemise puhul hääle tuntuvalt madalam (s. o. tasasem) on. Sel puhul mõjub mikrofoonile ainult täis- häälikute häälelaine, kuna umbhäälikutest tekitatud lained kaduma lähevad.

Masin ise pole suur. Ülesleidja kirjeldab teda 16-tollise vürflina umbes 30 kilogrammi raskuses. Ta asetatakse väikesele lauakesele, nagu see kirjutusmasinatele harilik. Lauakese ülemises osas leidub kuueteistkümnendiku hobuse jõuline elektromootor ja paterei. Masinat tarvitav isik juhib voolu masinasse katkestaja ringikäänamisega. Mõne silmapilgu järele on masin tarvilise kiiruse omandanud ja nüüd võib selge, kuid mitte kõva häälega iseäraliselt konstrueeritud mikrofooni rääkida, milles iga häälelaine teatud ulatuslise vaheldava voolu sünnitab. Need kõvendatakse ja jooksevad läbi rea aparaatide, mis lõpuks paberile tähed märgivad. See paber on tsilindrilise rullitud, mis sarnane hariliku kirjutusmasina omale, kuid vertikaalselt asetatud. Etteütlemise silmapilgust alates kuni selle lõppemiseni ei tohi muid hääli ligiduses olla. Ülesleidja arvab, et uus masin võib juba 10 kuu pärast müügile tulla ja tema hind vaevalt 2000 Helveetsia frangist (umbes 60 tuhandest Eesti margast) üle tõusta.

Nii on Inglise lehe sõnum. Leidus oleks huvitav ja avaks uusi väljavaateid.

Inimesed elavad Venusel.

Alati on arutatud küsimust, kas ka teistel planeetidel inimesi elab ja seejuures on kõige rohkem Marsi peale mõeldud, mille elanikke mitmeti fantastilistena ette

kujutatakse. Nüüd teatab üks Saksa ajakiri, et uuemate uurimiste põhjal Svante Arrheniuse poolt on kindlaks tehtud, et Marsil elanikke ei ole. Planeet Marsi keskmine temperatuur on hulga madalamal külmamispunktist, nimelt rehkendatakse seda 40 kraadi peale Celsiuse järele. Kõrgem temperatuur olewat umbes 8 kraadi sooja C. järele. Marsi ümbritsev õhk olewat vaene hapnikust ja vesinikust, nõnda et seal kuiv kõrbekliima valitsema peab. Temperatuuri vahe öö ja päeva jooksul võib nii suur olla, et orgaaniline elu seal tärgata ei saa. Marsi kaanalid, milles kunstlikke ehitusi nähakse, pole midagi muud kui samased madalikud, nagu need Kalaabrias, Rootsis ja Ida-Aafrikas tunneme, mis maapinna langemisest tekkinud. Jupiteril, Saturnil, Uranusel ja Neptunil ei või elu olla, kuna nad samasuguses hõõguvas olekus on kui päike. Ka Merkuur kui inimeste eluase ei või kõnesse tulla, sest ta pöörab päikese poole ainult ühe külje, tähendab ühel küljel on tal alati hiiglakuumus, kuna päikesest ärapööratud küljel jääkülmus valitseb. Seega jääb järele ainult Venus ja oleks patumõte sellelt tähelt, mis kannab armastuse jumalanna nime, oma sugulasi otsida. Arrhenius on rea tõsiasi juurde kokku kogunud, mis tõendavad, et selle planeedi inimeste elamine võimalik on. Uuemate uurimuste järele peab Veenusel keskmise temperatuurina valitsema umbes 47-kraadiline soojus C. järele. Niiskus on suurem kui maakeral. Veeaururikas atmosfäär tõmbab ühe osa päikese soojusest endasse. Poolustel on keskmine soojus, mis vastab maakera ekvaatori piirkonna omale. Seega on olemas tingimused kõrgemate organismide arenemiseks.

o.

Nõrganägelikkuse kasvamine.

Sõja lõppemisest saadik on arstide tähelepanu äratanud eriti suur nõrganägelikkuse kasvamine. Silmahaigete arv on ennesõjaaegsest umbes kuuekordselt suurem.

Nimetatud nähtuse tähtsamaks põhjuseks peavad arstid nimelt nikotiini (tubakamürk) ja alkoholi mõju. Väga kahjulikuks nägemisele peavad nad omakasvatatud ja kuivatatud tubakat, kuna tubakalehed, mis lihtsalt, käärimatult kuivavad, suitsetamiseks liig palju nikotiini endas alles hoiavad, mis tervisele, teadagi, kahjulik.

Teiseks olewat ebatervishoidlik suitsetada lühikesearvelisi piipe, kuna need nikotiini vähem tagasi hoiavad kui pika- ja poolpikavarrelised.

Kolmanda hädaohuna nägemisele nimetatakse denatureeritud alkoholi tarvitamist ja neljandana kehajõu üldist nõrkemist alatoitluse tagajärjel.

Nii peaks nõrganägelikkuse tekkimisel kohe järele kaalutama, kas pole ehk ise oma silmle häda tehtud nikotiini ja alkoholi tarvitamisega või ehk on olnud liig kokkuhoidlik toitmiskorralduses; otsekohene uuendus neil aladel oleks esimeseks sammuks vea parandamisel.

Kirik ühestainsast puust.

Kalifornia linnas Santa Raa's on kirik, mis ehitatud ühestainsast hiiglasuurest puust. Sellest hiiglapuust, mille läbimõõt oli 18 jalga, sai 78.000 jalga ehituspuid, peale selle veel mitmeid tuhandeid katuselaaste, millega kaeti kiriku katus. Kui kiriku, milles ruumi 200 inimesele, ehitustöö lõpule viidi, jäi järele veel 30.000 katuselaastu.

Puu seisib mäenõlvakul, umbes 20 kilomeetrit Vaikse ookeani rannast; tema vanaduseks arvati 800 aastat. Kuldsed puu hiiglaselise maharaiumiseks ja mitmeid kuid tema puruksaagimiseks. Kuid see puu, millest ükski ehitati terve kirik, on veel põialpoiss teiste hiiglaste kõrval.

NALI

Ajakohane. „Milline too eileõhtune seltskond ka oli?“

— Just nagu uued rahamärgid Saksamaal: ta näitas nii palju nulle. —

Armasta oma vaenlast! „Alkohol on inimkonna kõige vihase vaenlane!“

— Ja, aga vaenlasi peab ju armastama.

Ka ilmavaade. Äri-mees: „Mina võtan ilma, nagu ta on, ja inimesi selle järele, mis neil on.“

Kohtus. „Teie kaassüdlane, kaebalune, seletab aga asja mitmeti koguni teisiti kui teie.“

— See valetab ju ka, herra kohtunik! —

Ähvardus. Vabatahtlik tuletõrjajate selts saadab laiali järgmisi kutselehti:

V. a. . . palume teid austada vabtahtl. tulet. seltsi vabatahtliku annetusega, vastasel korral oleksime sunnitud korraldama kontserdi.

Vabat. tulet. selts.

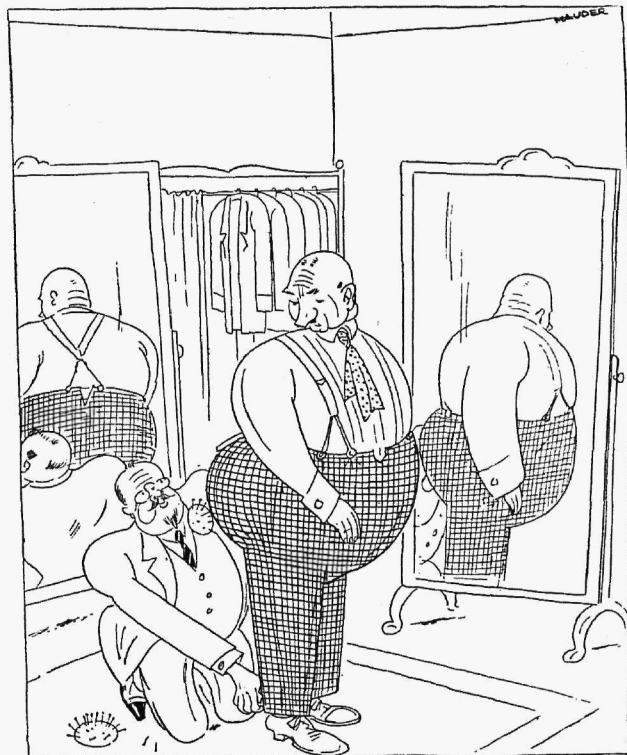

Ajaloolises muuseumis.

Direktor: „Ja siin, minu herrad, on kuulus hobune, mille eest kuningas Richard III kuningriiki pakkus.“

Vaataja: „Aga lubage, seda hobust ei olnudki, kuningas soovis ainult, et tal oleks hobune ja oli valmis selle eest kuningriiki lubama.“

Direktor: „Seda küll, aga see ongi see hobune, mida ta soovis.“

Rätsepp: „Teie olete viimasest mõõduvõtmisest saadik märksa täienenud, herra Stibbe.“

Tõusik: „Iseenesest mõista! Kes viimasel ajal iga kuu ülikonna võib teha lasta, see läheb ka paksemaks.“

Igasuguseid koetud villaseid
spordi-jakkisid ja mütsisid
ning
daamide sügis-kübaraid
soovitab
V. Posti tän. nr. 5.

UUK
Narva mnt. nr. 4
Odavam kellade
parandus ja
ostukoht

Tallinnas. Kõige paremate töölistega ja täielikumate tööriistadega. — Töö kiire ja korralik, täieliku vastutuse all.

„Vaadake, preili, kui kiiresti udu on kadunud!“
— Võtke temalt eeskju!

Suur nõudmine. Keegi lendur teeb julge proovisõidu. Kui ta pikema aja järele oma lennukil suurtest kõrgustest alla laskub, võetakse teda vastu valju hõiskega. Sõbrad ja sugulased kogunevad õnne soovima. Äkki kuulduv ta vennapoja peen hääleke: „Onu Otto, mida sa mulle kaasa töid?“

Sõna-sõnalt mõistetud. Majaproua: „Aga Leeni, mida see siis tähendab? Teie istute oma peigmehega saalis?“

Köögitüdruk: „Aga armuline proua ju ise ütles, et peigmehe ei tohtivat köögis vastu võtta.“

Musikaalne tädi. „Miks teie oma noodid ikka ära peidate?“

— Ja, aga muidu peidaksid teised nad mul ära.

Õigustatud. „Kuis võite koera nii halastamatult peksta, olete ju ometi loomakaitse seltsi liige?“

— No ja, nimelt seepärast: see koer hammustas mu kassi!

Puudel. „Sa julged kanda mu kuninglikku kuube,“ rääkis lövi puudlile, „ja seejuures alandad end nii madalale, et meelitad inimestelt lugupidamist veidrate hüpete ja vigurdamistega?“

„Vabandust,“ vastas puudel, „sul tarvitseb end ainult näidata, et äratada hirmu ja lugupidamist, mina aga pean palju vaeva nägema, et mind ainult sallitakski.“

Kirjavastused.

A. R. T-s. Selle ringreisi kohta ilmub meil teiselt poolt kirjutus.

L. Saareste. T-s. Ei „Tükike suvest“ ega „Sügisene taevas“ ei vääri avaldamist.

J. A. P-s. „Õine hallikas“, „Sügissonett“, „Õhtune värss“ ja „Märdi surm“ ei lähe.

A. W-l. P-s. „Mere taga“ — kõlbmatu.

H. R. T-us. „Esiklaps“ ei kõlba meile. Tõlge Strindbergist võib korda ootama jääda.

J. V-a. P-s. Tõlge Garnist võib korda oodata. Teiste kohta, mida näinud ei ole, ei tea midagi ütelda.

Vastutav toimetaja Ed. Hubel.

Väljaandja: Tallinna Besti Kirjastus-Ühisus.

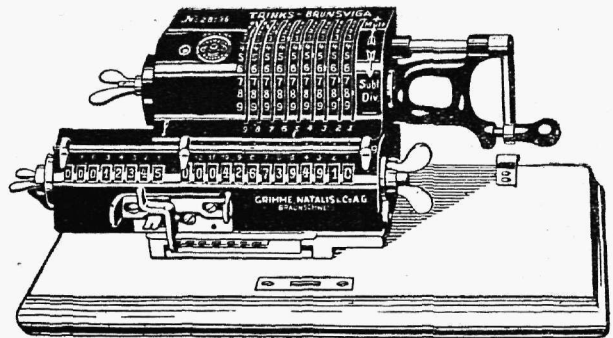
SAAPAKAUPLUS

Müürivahe t. 9 ja
Vana Kalamaja 26

soovitab hoajaks kõiks. moods. meester. ja naister. jalanõusid, musti, värvilisi ja lakk-kingi, oma- ja väljamaa tööstusest. Koolilastele tugevaid saapaid.

Hinnad vastutulelikud.

Austusega **Köös**el ja **Kötsi**.

BRUNSVIGA

arvemasinad,

Burroughs - kokkuarvamis-
masinad

Remington - kirjutusmasinad

RONEO - paljundamis-
masinad

Adrema - aadressi trüki-
mismasinad

NATIONAL - kassad

Rahakapid, büroo-
mööblid.

Eesti suurem spetsiaal-äri kon-
tori tarbeasjade ja äriorganisat-
siooni jaoks

O.-Ü
Systema

Tallinn, Suur Karja tän. 11

kõnetr. 709.

Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisuse

kirjastusel ilmunud raamatute

nimekiri.

- Jaunart Jauram.** Lasteraamat. K. A. Hindrey. Hind 70 mrk.
- Jaunart Jaurami jõngermannid.** Lasteraamat. K. A. Hindrey. Hind 65 mrk.
- Jõngermannide jandid.** Lasteraamat. K. A. Hindrey. Hind 60 mrk.
- Minu kodust.** Lasteraamat. J. Lattik. Hind 130 mrk.
- Laste Rõõm.** Laste ajakiri. Toimetaja E. Enno. Hind 15 mrk. üksik nr. Aastakäik köidetult 250 mrk.
- Füüsika.** I, II ja III. jagu. M. Kesküla ja E. Maltene. Hind I. jagu 300 mrk., II. jagu 180 mrk. ja III. jagu 250 mrk.
- Kaubateadus I.** A. Aljak. Hind 100 mrk.
- Kasvatuse radadel.** Kasvatuse õpetus. C. H. Niggol. Hind 630 mrk.
- Töökool ja õpekool.** Kasvatusteadusline teos. C. H. Niggol. Hind 50 mrk.
- Parlament.** Riigiteadus. H. v. Gerlach. Hind 35 mrk.
- Kuidas kunstlikult nooreks saada.** Loodusteaduslised uurimised. Professor Steinach. Hind 30 mrk.
- Minu mälestused.** Adm. Joh. Pitka memuaarid. Hind 225 mrk.
- Sõda Landesvehriga.** J. Poopuu. Hind 100 mrk.
- Nipet-Näpet.** Legendid, anektoodid ja tõsijuhumid. A. Jürgenstein. Hind 50 mrk.
- Vähkmann ja Ko.** Fõljeton. O. Luts. Hind 100 mrk.
- Tiibuse Jaak Tiibuse kirjavahetus.** Ajaloolised humoreskid. A. Kitzberg. Hind 60 mrk.
- Tiibuse Mari ajalukud laulud.** Ajaloolised humoreskid. A. Kitzberg. Hind 35 mrk.
- Au langenuile.** Luuletused vabadussõja kangelastele. A. Kallas. Hind 200 mrk.
- Saatused tujud.** Jutud Vene-Austria võitlustest Karpaatides. J. Mändmets. Hind 130 mrk.
- Punased lõunast.** F. Grass. Hind 60 mrk.
- Frithjof.** Norra rahvaeepos. Ümber jutustanud P. Grünfeldt. Hind 75 mrk.
- Meie jõumajanduse sihtjooned tulevikus.** Prof. A. Kink. Hind 40 mrk.
- Täielik malemängu õpetus.** A. Burmeister. Hind 135 mrk.
- Poiss ja liblikas.** Novellid. A. H. Tammsaare. Hind 100 mrk.
- Kolm muinasjuttu lastele.** Z. Topelius. Soome keelest M. Nurmik. Hind 50 mrk.
- Mida võiks igäiks suguhaigustest teada.** Dr. H. Rütman. Hind 75 mrk.
- Pärisosa.** Luuletused. M. Under. Hind 85 mrk.
- Käikivi.** Novellid. A. Adson. Hind 85 mrk.
- Eestlaste sugu.** M. J. Eisen. Hind 200 mrk.
- Kaubateadus 2.** A. Aljak. Hind 160 mrk.
- Immensee.** Saksa kirjandus Eesti koolidele. Th. Storm. Hind 60 mrk.
- Kadunud mees.** Ülipõnev jutustus. C. Bridges. Hind 160 mrk.

Pealadus :

Mooses ja prohvetid. Usuteadusline töö. Ed. Tennmann. Hind 200 mrk.

Laenatud naine. Jutustus Ameerika miljonääride elust. O. Höcker. Hind 50 mrk.

Keedu ja majapidamise juht. A. Tannebaum. Hind 140 mrk.

Marsi elanikud. Humoreskid. Tõnu Tõres. Hind 25 mrk.

Riigiteu põhijooned. G. Laurentius. Hind 100 mrk.

Individualism. G. Laurentius. Hind 65 mrk.

Kõlbluse jumal. Näidend. K. Laurberg. Hind 40 mrk.

Pealadus T. E. K.-Ü. „Päevalehe“ raamatu- ja kirjutusmaterjaalikaupluses
Jaani t. nr. 6, Krediit Panga majas, ja kõigis „Päevalehe“ abitalitustes.
Saadaval kõigis paremates raamatukauplustes.

Ajakiri „AGU“

„AGU“

on ainsuke korralikult ilmuv rahvalik kirjanduse, teaduse ja kunsti ajakiri Eestis.

„AGU“

on lühikese aja jooksul loetavamaks Eesti ajakirjaks saanud.

„AOLE“

on seni kaastööd teinud ja edaspidi teha lubanud suurem hulk meie tähtsamatest kirjanikkudest.

Igas numbris toob „AGU“ kirjandusliku väärtusega huvitavaid novelle, jutustusi ja luuletusi, algupäraseid ja tõlkeid.

Arvustused uute algupärase teoste üle.

Teaduse aladelt on „AOLE“ mitmed eriteadlased ja Tartu ülikooli õpejõud kaastööd lubanud. Teaduslikud kirjatükid on „AOS“ harilikult seletavate piltidega varustatud.

Tähtsamatest sündmustest kodu ja väljamaal toob „AGU“ päevapiltlikke ülesvõtteid.

Igas numbris elu väärnähtusi tabavaid naljapildid.

Veel tänavu aastal hakkame igale „AO“ numbriksle oma- ja väljamaa kunstnikkude parematest piltidest värvilisi reproduktsioone (ärratrukilpilte) hinnata kaasa andma, mis läbi igal „AO“ lugejal võimalik on värviliste kunsti- väärtuselistest piltidest oma eluruume ilustada.

Ajakiri „AGU“ ilmub igal laupäeval. Tema kestev ja korralik ilmumine on kindlustatud väljaandja osaühisuse (Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisuse „Päevaleht“) poolt.

Tellimisi ja kuulutusi võtab vastu „Päevalehe“ kontor, Tallinn, Pikk tän. 2. Peale selle võib „AGU“ tellida raamatukaupluste ja kõigi Vabariigi postkontorite kaudu.

Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus
(„Päevaleht“).